

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Problematika integrace cizinců v české
společnosti**

Gabriela Sedláčková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Problematika integrace cizinců v české
společnosti**

Gabriela Sedláčková

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Jakoubková Budilová, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych tímto vyjádřit poděkování Mgr. Lence Jakoubkové Budilové, Ph.D., za veškeré cenné rady, podněty, trpělivost, čas a celkovou podporu při psaní bakalářské práce. Dále všem lidem, kteří mi při výzkumu jakýmkoli příspěvkem, nápadem, odkazem, svým časem a důvěrou pomohli. Děkuji dále svým rodičům, dceři, příbuzným, přátelům a všem těm, kteří mě podpořili různými dalšími formami pomoci a povzbuzovali mě. A babičce, která mě vedla k toleranci...

„Každý z nás je my, každý je zástup, který se vytrácí do nedohledna. Jen se na sebe podívej, člověče, vždyť jsi málem celé lidstvo! A tak už nech toho přehrabávání, nikam by to nevedlo. Copak nevidíš, že všichni druzí lidé, ať jsou co chtějí, jsou jako ty, že také oni jsou zástupové? Vždyť ani nevíš, co všechno máš s nimi společného; jen se podívej – vždyť jejich život je také jeden z těch nescíslných možností, které jsou v tobě! I ty bys mohl být to, co je ten druhý...

...Dívej se, dívej se dobře, abys konečně věděl, co všechno bys mohl být; dáš-li pozor, uvidíš v každém kus sebe sama, a pak v něm s úžasem poznáš svého pravého bližního.“

Karel Čapek, Obyčejný život

Obsah

1 ÚVOD.....	6
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	9
2.1. Terminologie spojená s integrační problematikou.....	9
2.2. Přehled státních institucí, organizací a projektů, jež se zabývají integrační problematikou v České republice.....	17
3 PRAKTICKÁ ČÁST, TERÉNNÍ VÝZKUM.....	26
3.1. Integrace cizinců	
– Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR.....	26
3.1.1. Pobytové středisko v Kostelci nad Orlicí.....	26
3.1.2. Centrum na podporu integrace cizinců (CPIC) v Pardubicích.....	34
3.2. Integrace cizinců pracujících legálně v oblasti Kolína a okolí.....	36
3.3. Integrace cizinců pomocí Centra pro integraci cizinců (CIC) a jednotlivců bez podpory institucí.....	41
3.3.1. Centrum pro integraci cizinců (CIC).....	41
3.3.2. Jednotlivci bez podpory institucí.....	44
4 ZÁVĚR.....	45
5 CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ (ABSTRACT).....	47
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	49
7 PŘÍLOHY – ROZHOVORY.....	53

1 ÚVOD

V současné době různé migrační proudy představují jeden z nejcitlivějších a zároveň potenciálně nejvýbušnějších globálních problémů lidstva. Problematika je umocněna tím, že často nejde o jednosměrný pohyb a záměr, ve smyslu migrace obyvatelstva z chudších do bohatších zemí, ale i lidé ze západního světa jsou velmi často přítomni v rozvojových zemích, a to s různými záměry pobytu. Migrační pohyb je čím dál více komplikovaný a méně přehledný, přemísťování zasahuje i dříve nezasažené oblasti, mění se trasy a typy migrací. V rámci všech možných globalizačních procesů a přibližování se jednotlivých zemí, skupin lidí i jednotlivců prostřednictvím mnoha možností migrace nejen nestagnuje, ale má stabilní či dokonce vzrůstající tendenci. Netýká se tedy již dávno jen omezeného počtu zemí ve světě, ale tento výčet se stále rozšiřuje.

Etnokulturní profil České republiky, mezinárodní migrace, její situace a proudy jsou v zájmu mnoha institucí, organizací, společností, badatelů, vědců i laické veřejnosti. Zájem o problematiku migrace, spolužití a integrace cizinců do společnosti jsou důležitým tématem celé Evropy, a nejen jí, tedy i České republiky. Migrační toky výrazně ovlivňují etnokulturní složení jednotlivých zemí, společenské chování, interakce mezi skupinami i jednotlivci a promítají se do různých rovin a souvislostí v životě obyvatel té které země. Sociální zkušenosti a poznatky obyvatel s migrační problematikou mají v základě určitou setrvačnost a předávají se taktéž generačně, přičemž se v jednotlivých zemích odlišují, projevují a také řeší.

Do roku 1989 se v tehdejším Československu zdržoval vzhledem k politicko-ekonomickému a společenskému režimu jen poměrně malý počet cizinců, přičemž jich bylo na našem území v tomto roce legálně pobývajících kolem 35 000. Od vzniku České republiky v roce 1993 dochází ke změnám ve smyslu nárůstu migrace, v letech 1994 – 1998 se Česká republika profilovala jako imigrační země,

z pohledu změn trvalého bydliště, přičemž přistěhovalectví kulminovalo v roce 1997. Další vývoj je proměnlivý, přičemž znatelně vyšší nárůst je opět až v roce 2005. Nadále vykazuje Česká republika charakteristiku imigrační země. Dle nejnovější zprávy Českého statistického úřadu (dále ČSÚ), obsažené v publikaci: „Cizinci v České republice“, která poprvé vyšla v prosinci 2001, je v České republice ke dni 31. 12. 2011 celkem 424 291 cizinců, s pobytem na 12 měsíců a déle 415 755, přičemž údaje nezahrnují cizince s platným azylem na území ČR (ČSÚ 2011: 1). Lokální údaje jsou zpracovány k 31. 12. 2010, kdy v Kolíně bylo registrováno 3140 lidí, nárůst oproti roku 1996, kdy zde bylo evidováno 982 lidí (ČSÚ 2011: 1).

V rámci bakalářské práce definuji termíny a pojmy, které se profilují v rámci problematiky integrace cizinců do České republiky, akulturace různých menšin a začleňování do společenského vývoje země, která po letech nedemokratické vlády sama hledá cesty navazování spolupráce, přijmutí projevů kulturní odlišnosti příchozích cizinců a hledá způsoby nejadekvátnějšího soužití. Práce prezentuje především současnou situaci, tj. v letech 2011 – 2012, zaměřuje se na komparaci obecně platných norem, pravidel a jejich dodržitelnost, reflektuje stav a postoj společnosti k vybraným minoritním skupinám a jednotlivcům – imigrantům. Prostřednictvím systematického pozorování, spontánních i řízených rozhovorů byla sbírána data, která upřesňují obraz o možnostech integrace imigrantů, zdokonalení se v českém jazyce jakožto jejich novém komunikačním prvku, ochotě a možnosti začleňování za asistence, podpory či pomoci různých institucí do každodenního osobního i pracovního života.

Cílem a nosným tématem mé práce byl především terénní výzkum, zaměřený na několik oblastí, které v průběhu času získávaly souvislost a kontext, přičemž účelem bylo zúčastněnými stranami vysvětlit a popsat samotný pojem „integrace“, který je velmi frekventovaný a jako takový se vyskytuje i přímo v názvech některých organizací. V souvislosti s tím bylo

dalším cílem zesílit povědomí o možné integraci spoluobčanů z cizích zemí, seznámení se prostřednictvím různých cest a forem se situací v lokalitě, ve které žijí a v rámci možností akcentovat tuto problematiku. První oblast výzkumu se týkala potenciální integrace cizinců žádajících o mezinárodní ochranu¹, z pobytového tábora v Kostelci nad Orlicí a dále výzkum integrace v Centru na podporu integrace cizinců v Pardubicích, obojí spadajících pod Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Další oblastí výzkumu bylo oslovení vybraných nadnárodních firem, především v průmyslových zónách Středočeského kraje, konkrétně oblasti Kolín, u nichž jsem předpokládala, že zaměstnávají cizince. Zde se jednalo o zjištění počtu cizinců, kteří jsou ve firmách legálně zaměstnaní, jak programově k nim zaměstnavatelé přistupují, jak se integrují v rámci pracovního pobytu do české společnosti, pokud vůbec. Posledními oblastmi výzkumu byli privátně oslovení (dotazovaní) jedinci, kteří na českém území žijí, ale nejsou nijak organizováni, jsou z různých zemí původu, mají různý účel pobytu a nemají mezi sebou žádný typ vztahu.

V rámci obeznámení se s integrací konkrétních jedinců či rodin jsem oslovila organizaci Centrum pro integraci cizinců (CIC), s pobočkou v Kolíně, kde jsem čekatelkou na roli mentora v dobrovolnickém programu a absolventkou praktické stáže. Z teoretické roviny jsem postupovala přes monitoring situace v ČR, abych se vývojem výzkumu zaměřila především na regionální a lokální úroveň problematiky, která je prokazatelným novým a důležitým prvkem integrace cizinců. Nejde již jen o plošně zaměřené projekty, jejichž cílem jsou jen velké skupiny cizinců, ale pozornost se upírá na lokální integraci celých rodin či jednotlivců. V praxi to znamená, že se přibližuje problematika jak českému obyvatelstvu, tak mají cizinci po celém území na dosah možnosti, které jim v případě jejich skutečného zájmu pomohou se lépe začlenit do naší společnosti.

¹ **Žadatelé o mezinárodní ochranu** – jedná se o cizince hledající ochranu před pronásledováním nebo hrozcí újmou. O mezinárodní ochranu mohou žádat všichni cizinci včetně občanů EU (žádost občana EU však bude shledána nepřipustnou); (ČSÚ: Cizinci v ČR 2011, demografické aspekty života cizinců, 3).

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Terminologie spojená s integrační problematikou

S tématem integrační problematiky cizinců je spojeno mnoho pojmů a termínů, a to v širokém rozsahu a souvislostech. U každého termínu existuje několik názorových výkladů, přístupů a metod, jak jednotlivé definice předložit, interpretovat a vnímat a tím se terminologie stává často oblastí sporů a vývoje. Ve výkladu se taktéž odráží to, jak je oborově a profesně zaměřen autor, v jakém kontextu o definici hovoří a co je cílem jeho práce. Mohou se lišit a vymezovat proti sobě pohledy sociálně-společenské, demograficko-geografické, právní, antropologické, sociologické ad. V této souvislosti jsem se k tématu seznámila s pracemi a odbornými analýzami několika autorů, kteří se integraci dlouhodobě věnují nebo ji zohledňují v kontextu s jinými tématy. Jsou to např.: A. Baršová, P. Barša, J. Černý, C. Szaló, M. Cousseyová a další.

Samotný pojem „integrace“ je často označován za nesnadno uchopitelný, obsahově rozdílně chápaný, a tím vznikl hlavní cíl mé práce, tj. předložení a srovnání výkladu tohoto pojmu všech stran, zúčastněných se výzkumu – institucí a jednotlivců. Vycházím z předpokladu, že integraci je možné rozumět jako procesu vzájemného přizpůsobování se, začlenění se cizince do společnosti země, kam přichází. Je to snaha o propojení majoritní a minoritní populace, s možností zachování si vlastní kultury, zvyků, jazyka, identity a dalších aspektů s tím, že je nutno dbát mezí, za nimiž již vzniká konflikt, netolerance a gradace nesnášenlivosti, není-li dodržen určitý respekt k majoritní společnosti minoritní skupinou, jedincem. Domnívám se také, že integrace je procesem proměnlivým a nemá konečný stav, neustále se vyvíjí, na základě nově vznikajících situací a zkušeností. Integrace není jednosměrným procesem, ale měla by vzejít z ochoty a podílu obou stran – tj. „přijímajícího“ a „přijímaného“, přestože to v době globalizace nemusí být snadné. Úspěšná integrace je

dle mého názoru moment, kdy se obě strany doplňují a vznikají tak pro jednotlivce, rodiny, skupiny nové možnosti ve společně obývaných oblastech a odráží se to v mnoha aspektech každodenního života.

Adaptace, resp. integrace (v širokém slova smyslu navazování kontaktů minority s majoritou) se přirozeně dotýká otázek biologických, psychologických, morálních, politických, právních, ekonomických, sociálních, kulturních i geografických (Drbohlav in Šišková: 2001, 24).

Domnívám se, stejně jako autorka publikace (Šišková: 2001, 9), že Česká republika dlouhá léta patřila mezi země, které byly uzavřené před světem. Občané ČR tedy neměli zkušenosti s velkým počtem národností, které se chovají jinak, respektují jiné hodnoty, opírají se o jiné tradice, jinak komunikují a mají jiná očekávání. Stále se u nás objevuje strach z cizinců, strach z neznámého, strach z někoho, kdo vypadá jinak než my. Mnohé předsudky a předpoklady často pak společně sdílí široký okruh lidí, který si neuvědomuje, že jsou to pouze generalizované² informace a představy. Proto zde mnohdy ani mezi občany není ukotvené povědomí o terminologii spojené s integrací. Snahy předložit spoluobčanům tato témata a seznámit je s procesy integrace tu ale jsou a cílem je nevidět ve smyslu „my“ a „oni“. Záleží ale jistě i na tom, jakou roli si zvolí v cílové zemi pobytu cizinec sám a jaké cesty k integraci volí.

K tématu integrace zmiňuje ve své knize z roku 1989 Leoš Šatava fakt, že integračním (adaptačním, akulturačním a asimilačním) procesům v souvislosti s migranty byla ve vědecké literatuře věnována značná pozornost – snad největší ze všech aspektů migrací. Momentem vystěhování se určité části populace a jejího kompaktnějšího usazení se v jinonárodním prostředí mimo dosavadní místo pobytu (vlast) dochází k procesu etnického rozdělení určitého společenství a ke vzniku diaspor a enkláv (národnostních menšin), jejichž další vývoj již probíhá odděleně

² **Generalizace** — tj. zobecnění. Je velmi nebezpečným jevem, ale poskytuje mnohým skupinám ideálně rychlý náhled na svět, zdání rychlého „řešení“, a proto se v komunikaci uplatňuje odjakživa. Tak se vytvářejí stereotypy. Generalizace začne vadit tehdy, když hodnotím někoho na základě jednoho rysu – třeba barvy kůže, oblečení, momentálního chování ap. Ubližuje tehdy, když druhého právě za příslušnost k určité skupině odsoudím, a dokonce ho pokládám za méněcenného (Šišková: 2001, 15).

od jádra etnického společenství ve staré vlasti. S mateřským společenstvím si emigranti i po oddělení nadále uchovávají řadu společných rysů: etnické povědomí a etnonymum, společný jazyk, kulturu, způsob života, psychické antropologicko-rasové a další rysy. Avšak tyto jevy etnické specifičnosti jsou brzy ovlivňovány vlivy usazení se v novém prostředí, v jiné společenské politické a ekonomické formaci. Po ukončení migračního procesu dochází k navázání kontaktu s jinonárodním prostředím. Dochází k určitému přizpůsobování se obou etnik sobě navzájem (toto přizpůsobování se je ovšem obvykle mnohem výraznější u minoritní populace, která si většinou rychle osvojuje jazyk dominujícího etnického společenství), (Šatava: 1989, 61).

Na můj osobní mailový dotaz k otázce vysvětlení pojmu integrace, mi krátkým dodatkem Tatjana Šišková odpověděla: „Krátké sdělení: Integrace je komplexní proces začleňování nově příchozích (cizinců) nebo odlišných skupin od majority – (např: Romové) – do všech struktur hostitelské či majoritní společnosti a oboustranný proces přizpůsobování, což vyžaduje aktivní přístup všech zúčastněných. Přikláním se k definici Hany Dluhošové. Při realizaci těchto kroků je vhodné postupovat podle potřeb konkrétních jedinců.“

Relativně málo je doposud sledováno propojení mezi kulturním klimatem v zemi původu, charakterem migračního mostu a stimuly, které vedly migranta k opuštění země původu. To, že migrant opustil zemi původu, neznamená, že s ní přerušil veškeré vazby. Chceme-li tyto vazby pochopit a tím i lépe proniknout k sociabilitě migranta v prostoru cílovém, je třeba studovat migrační pohyb komplexně a studovat i kulturní zázemí, ze kterého migrant přichází a do kterého se vrací (Uherek: 2004, 1). Podstatným problémem vědecké činnosti na poli integrace cizinců je velmi dynamicky se měnící situace a tudíž i rychlé zastarávání sebraných dat (Uherek: 2004, 32).

Například zdánlivě základní termín, který by se v souvislosti s pobytem cizinců na území jiného státu mohl vyskytovat, je pojem

„menšina“. Přičemž jeho definice se řadí k nejsložitějším otázkám právní ochrany národnostních menšin. Jedním z hlavních znaků současné koncepce ochrany je absence mezinárodně-právně závazné definice národnostní menšiny (Petráš: 2009, 18).

Výklad termínů, které se vztahují k mé bakalářské práci, jsem volila tak, aby měly konkrétní souvztažnost k ní, ať už přímou zmínkou či nějakou latentní spojitostí, odkazem.

Akulturace je výraz interpretovaný jako „přijetí kultury“, kulturní a sociální změna způsobená přímým a dlouhotrvajícím stykem mezi společnostmi, přijetí cizí kultury nebo jejích částí či jednotlivých prvků. Pojem akulturace zavedli v roce 1935 američtí antropologové Melville Jean Herskovits, Ralph Linton a Robert Redfield. Podle jejich pojetí akulturace zahrnuje proces změn v kulturních vzorech různých, dříve autonomních společností, jež se dostaly do těsného, stálého kontaktu. Na úrovni jednotlivce akulturace vystupuje jako proces sociálního učení. Antropologové a sociologové se při studiu akulturace nejprve zaměřovali na kulturní kontakty moderních a tradičních společností za předpokladu asymetrického vztahu obou kultur, tedy ovládající a ovládané. O akulturaci se diskutuje v případě vztahů moderních lidí a neandertálců, prvních zemědělců a posledních lovců, kolonizátorů a domorodých populací. Empirické výzkumy sledují proces akulturace od vzájemného poznávání a konfrontace kultur přes výběr a přejímání nových prvků, který vede k přestavbě původního sociokulturního systému. Studují průběh, metody, prostředky, okolnosti a důsledky kulturní změny. Ta může vyústit v obohacení dosavadní kultury, v novou kvalitu, ale i ve ztrátu identity pod dominantním cizím vlivem (Malina: 2009, 49).

Asimilací se rozumí přizpůsobení (se), přizpůsobování (se). V antropologii pak proces postupného splývání kulturních, sociálních, etnických skupin, v němž jedna ze skupin (zpravidla menšinová) ztrácí specifické rysy a přejímá hodnoty a normy skupiny druhé (zpravidla většinové, dominantní), (Malina: 2009, 351). Je to také způsob adaptace,

při němž imigranti usilují o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země, kdežto svou původní kulturu považují za málo důležitou pro život v novém prostředí. Tato strategie předpokládá časté kontakty imigrantů s příslušníky hostitelské země, poznávání a osvojování jejich jazyka, hodnot, norem, zvyklostí. Definice je dle schématu J.W. Berryho (Průcha: 2004, 98).

Azylantem/uprchlíkem je dle Ženevské konvence OSN z roku 1951 někdo, kdo má opodstatněný strach z pronásledování z důvodů rasových, náboženských, národnostních, z důvodů příslušnosti k určité sociální skupině či skupině s určitým politickým názorem; nalézá se mimo zemi, jejímž je občanem nebo v níž běžně pobývá a nemůže či nechce se vrátit domů kvůli obavě z pronásledování. V České republice se v rámci zákona o azylu rozlišují dvě formy pobytového statusu: osoba žádající o azyl je formálně nazývána „žadatel o mezinárodní ochranu“ či starším termínem: „žadatel o azyl“. Osobě, které byl již status (původně) uprchlíka přiznán, se v současné době říká azylant (UNHRC: 2011, MVCR: 2011).

Azyl je právní formou ochrany uprchlíka a je mu poskytován cizím státem. Uprchlíkem se člověk stává, jakmile naplní kritéria uvedená v Úmluvě,³ pozn. Postavení uprchlíka vylučuje jeho vrácení do země, kde mu hrozí nebezpečí (tzv. *princip non-refoulement* = *nevydání*). Azyl se poskytuje jen ve velice úzce vymezených případech. V České republice je to v případě pronásledování pro uplatňování politických práv a svobod (to vyplývá z Listiny základních práv a svobod a ze Zákona o azylu) a v případě odůvodněného strachu z pronásledování z důvodu rasy, národnosti, náboženství, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů (což vyplývá z Úmluvy a opět ze Zákona o azylu). Pokud jsou podmínky splněny, měly by odpovědné orgány státu takovému člověku azyl udělit. Azyl musí člověku zajišťovat

³ pozn.: „Nerad, ale musím apelovat na právní rámec, uprchlíkem se stává člověk až když je mu přiznán určitý statut ochrany Českým státem, do té doby nic nevylučuje jeho vrácení.“ (zaměstnanec CPIC Pardubice: 2012).

ochranu, nediskriminaci a přístup k sociálním právům. V ČR uděluje azyl Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR (UNHRC: 2011, MVCR: 2011). V návaznosti na azyl je třeba vysvětlit pojem azylové zařízení. Ta jsou zřizována ministerstvem vnitra a slouží k ubytování žadatelů o azyl či azylantů. Existují tři druhy azylových zařízení: přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko. Přijímací středisko je azylové zařízení, ve kterém jsou podávány žádosti o udělení azylu a které slouží k ubytování nově příchozích žadatelů o udělení mezinárodní ochrany až do doby ukončení vstupní procedury (provedení identifikačních a zdravotních úkonů), (UNHRC: 2011, MVCR: 2011).

Cizinec je osoba bez státního občanství daného státu. Podle cizineckého zákona se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie (Marie Dohnalová in Malina: 2009, 665).

Dublinký systém je označení používané pro mechanismus, kterým je určován stát odpovědný za posouzení žádosti o azyl podané na území EU státním příslušníkem třetího státu (UNHRC: 2011, MVCR: 2011).

Imigrant je osoba, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru (Malina: 2009, 1657).

Integrace cizinců se vysvětluje jako proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty. Na rozdíl od asimilace je v rámci integrace prostor alespoň pro částečné zachování kulturních specifíků přistěhovalců (Malina: 2009). Je takový způsob adaptace, kdy imigranti uznávají, že poznání a přijetí kultury hostitelské země je pro ně důležité, avšak současně si chtějí udržet i svou vlastní kulturu. Integrovaní imigranti mají pak dvojí kulturní identitu, tj. jednak svou původní a jednak nově získanou. Definice je dle schématu J.W. Berryho (Průcha: 2004, 98).

Pro přehlednost uvádím přímo k pojmu „integrace“ výklad ze dvou sociologických slovníků, kde se tento výraz objevuje i v trochu jiném pojetí a souvislostech. Ve slovníku od autora Jana Jandourka se vysvětluje pojem ve formě, která by se dle mého názoru blížila přímo integraci cizinců, jako „začlenění jedince do skupiny a jeho akceptování ostatními členy“ nebo jako „jednota sociálního systému zajištěná pevným stanovením pozic jednotlivých prvků a definováním jejich vzájemných vztahů na horizontální (→ dělba práce) i vertikální rovině (→ status). Integrovaná je taková společnost, ve které panuje shoda o vztazích mezi penězi, moci, prestiží a schopnostech na jedné straně a jejich propojení se systémem soc. dělby práce na straně druhé. V opačném případě dochází k soc. konfliktům“ (Jandourek: 2001, 109). Ve Velkém sociologickém slovníku mne k tématu zaujal uvedený pojem „dezintegrace sociální“, kde je uvedeno, že „tyto procesy nelze hodnotit výlučně negativně, neboť jsou nezbytným předpokladem vzniku nového celku, nové jednoty a dezintegraci sociální nelze přesně definovat, protože neexistují obecně uznaná a srovnatelná kritéria pro optimální stav sociální integrace“ (Linhart: 1996, 201).

Marginalizací se rozumí strategie těch imigrantů, kteří necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, ale neuchovávají si ani svou původní kulturu. Jejich identita není kulturně opřena ani o kulturu vlastních rodičů, ani o kulturu hostitelské země. Identifikují se jen se subkulturou své vlastní skupiny. Definice je dle schématu J.W. Berryho (Průcha: 2004, 98). Též: marginalismus: „okrajový, krajní, mezní, hraniční“; marginalita: okrajovost, okrajové společenské postavení (Malina: 2009, 2380).

Pobytové středisko je azylové zařízení sloužící k ubytování žadatele o udělení mezinárodní ochrany do doby konečného rozhodnutí o jeho žádosti. Integrační azylové středisko je azylové zařízení sloužící k dočasnému ubytování osob, kterým byla udělena mezinárodní ochrana (UNHRC: 2011, MVCR: 2011).

Prohlášení o úmyslu žádat o mezinárodní ochranu (dříve o azyl) je písemný nebo do protokolu učiněný projev vůle cizince, ze kterého je zřejmé, že cizinec hledá v České republice ochranu před pronásledováním. Pro účely poskytování zdravotní péče a bezplatného poskytování ubytování, stravy a dalších služeb se hledí na tohoto cizince jako na žadatele o mezinárodní ochranu (UNHRC: 2011, MVCR: 2011). Řízení o udělení mezinárodní ochrany (dříve azylu) je výkon správních činností směřující k posouzení skutečností uvedených v žádosti o udělení mezinárodní ochrany v souladu s příslušnými právními normami. Řízení o udělení mezinárodní ochrany je zahájeno podáním žádosti o udělení mezinárodní ochrany (UNHRC: 2011, MVCR: 2011).

Termín separace vlastně není adaptace. V tomto případě imigranti nepovažují kontakt s kulturou a příslušníky dominantní kultury za důležitý a setrvávají v určité izolaci od ní, pouze se svou původní kulturou. Definice je dle schématu J.W. Berryho (Průcha: 2004, 98).

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) je mezinárodní instituce v rámci OSN zaměřená na poskytování pomoci uprchlíkům (UNHRC: 2011).

Zákon o azylu hovoří o žadateli o azyl jako o někom, kdo o azyl, resp. o postavení uprchlíka požádal a o azylantovi jako o někom, komu byl udělen azyl, resp. přiznáno postavení uprchlíka. Zákon nerozlišuje azyl a uprchlictví, ač tyto dva instituty nejsou zcela totožné. Osoby prchající před spravedlivým trestním stíháním či potrestáním za trestný čin nejsou uprchlíky. Taktéž jimi nejsou ti, kteří opouštějí svoji vlast především kvůli lepším ekonomickým podmínkám v jiné zemi. V současné době stále více lidí prchá před katastrofálními sociálními podmínkami či z důvodu zničeného životního prostředí. Těmto lidem ale Úmluva postavení uprchlíků nepřiznává. Poslední novela zákona o azylu provedená zákonem č. 165/2006 Sb. zavádí pojem tzv. mezinárodní ochrany. Ta má dvě formy: 1/ formu azylu, 2/ formu doplňkové ochrany (pokud žadatel nesplňuje důvody pro udělení azylu, ale je zjištěno, že

jsou v jeho případě důvodné obavy, že mu ve státě původu hrozí nebezpečí vážné újmy, je takovému žadateli udělena doplňková ochrana), (UNHRC 2011, MVCR 2011). Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany (dříve žadatelem o udělení azylu) je podle zákona o azylu cizinec, který požádal Českou republiku o ochranu formou azylu. Postavení žadatele má tento cizinec od okamžiku podání žádosti o mezinárodní ochranu po dobu správního řízení o udělení mezinárodní ochrany a po dobu soudního řízení o žalobě proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ČR. Žádost o udělení mezinárodní ochrany (dříve žádost o udělení azylu) je formální akt žádosti o poskytnutí mezinárodní ochrany před pronásledováním. Tato žádost se podává na tiskopise upraveném zákonem a její podání je okamžikem zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany (UNHRC: 2011, MVCR: 2011).

Ženevská úmluva je úmluva o právním postavení uprchlíků ze dne 28. července 1951 ve znění Newyorského protokolu ze dne 31. ledna 1967 (UNHRC: 2011, MVCR: 2011).

2.2. Přehled státních institucí, organizací a projektů, jež se zabývají integrační problematikou v České republice

Aktivitami spojenými s výzkumem migrací a s integrací cizinců v České republice se zabývá dlouhodobě několik projektů, a to v rámci státních i nestátních institucí a společností. V rámci vlastního grantového mechanismu financuje některé projekty přímo Ministerstvo zahraničních věcí ČR a Ministerstvo vnitra ČR, paralelně s aktivitami podporovanými ze státního rozpočtu se rozvíjely v posledních letech i projekty rozsáhlejšího charakteru, financované ze zdrojů zahraničních. Program, který se zaměřuje na otázku postavení cizinců v České republice a zároveň prezentuje informace o této oblasti, jehož sponzorem je Open Society Fund (OSF) funguje pod názvem Migrační program. K tomuto programu

byl vytvořen koncept na základě studie „Mezinárodní migrace a ČR“. Společně s OSF tento projekt v ČR realizují tři organizace: Společnost Člověk v tísní – společnost při České televizi, Multikulturní centrum Praha a Poradna pro občanství, občanská a lidská práva. S ohledem na zveřejňování relevantních zdrojů a informací, včetně prací vědecké činnosti, je vhodné uvést internetový portál vytvořený v rámci OSF Migrace Online, jejímž provozovatelem je Multikulturní centrum Praha. Mapuje výzkum, vývoj legislativy, migrační a azylové politiky a činnost vládních i nevládních organizací (UNHRC: 2011).

V rámci zprávy o stavu lidských práv v České republice, vypracovává každoročně odborný aparát Rady vlády ČR pro lidská práva přehled, a to od roku 1998. Účelem je poskytnout vládě informace potřebné pro rozhodování o prioritách v oblasti ochrany lidských práv. Zpráva tudíž neopakuje obecná konstatování o základních demokratických svobodách v ČR ani výčet práv zaručených Listinou základních práv a svobod, ale věnuje se zejména pokroku dosaženému za uplynulý rok v oblastech, které byly v minulosti předmětem kritiky a přetrvávajícím nedostatkům. Není tedy zároveň ani výčtem resortních programů na podporu projektů v oblasti lidských práv. Dosažený pokrok i přetrvávající nedostatky jsou hodnoceny především ve vztahu k mezinárodním smlouvám o lidských právech, jichž je ČR smluvní stranou. Součástí této Zprávy je i oddíl prezentující oblast týkající se cizinců (Úřad vlády ČR: 2010).

Rok 2009 přinesl některé zásadní změny v oblasti migrace, a to jak z pohledu vývojových trendů, tak z hlediska systémových změn a přijatých opatření. Celosvětová ekonomická krize ovlivnila nejen ekonomický vývoj a situaci na trhu práce České republiky, ale i cizineckou problematiku. Především se zastavil dosavadní výrazný nárůst cizinců s povoleným pobytem a počet cizinců legálně pobývajících v České republice se v meziročním období snížil (Úřad vlády ČR: 2010).

Důležitým opatřením systémového charakteru v oblasti integrace cizinců, které začalo být aplikováno v roce 2009, byla povinnost prokázání znalostí českého jazyka jako jedné z podmínek pro získání povolení k trvalému pobytu. Zavedení povinné zkoušky z českého jazyka se projevilo dle údajů Ministerstva vnitra v mírném poklesu počtu žadatelů o trvalý pobyt (zejména státních příslušníků třetích zemí). Hospodářská krize způsobila, že se ve větší míře nově objevují problémy integračně-sociální, spojené s rizikem sociálního vyloučení některých skupin cizinců, a to zejména v oblastech s vyšším podílem cizinců nebo v oblastech, kde žijí kulturně významně odlišné skupiny cizinců (Úřad vlády ČR: 2010).

Sběrem dat, týkajících se vývoje počtu cizinců na území České republiky, se pravidelně zabývá Český statistický úřad, jehož poslední vydanou publikací je souhrnný přehled, vydaný pod názvem Cizinci v ČR 2011. Počet cizinců se nezjišťuje ve sčítání, ale roční údaje se získávají z Cizinecké policie MV ČR. Jednotlivé kapitoly zpřehledňují situaci v následujících aspektech: demografické aspekty života cizinců, azyl a azylová zařízení, ekonomická aktivita cizinců, vzdělávání cizinců, kriminalita cizinců, zdravotní péče o cizince, nelegální migrace přes státní hranice České republiky. Publikace je poskytována zdarma pro knihovny, školy, pro vědecká pracoviště, pro nestátní neziskové organizace a instituce. Její informace jsou určeny i členům parlamentu a vlády ČR, ústředním a územním orgánům státní správy, novinářům a všem obyvatelům České republiky (czso: 2012).

Integrační politika se výrazně zaměřila na děti a mládež. Nástrojem realizace integrace na regionální úrovni se stala regionální Centra na podporu integrace cizinců v několika krajích České republiky. K řešení krizové situace ve vybraných městech s významným počtem cizinců, kde skokový nárůst počtu cizinců a posléze vzestup počtu cizinců bez zaměstnání, nedostačující kapacity infrastruktury a další průvodní jevy vedly k vzestupu napětí mezi cizinci a ostatními obyvateli měst, byly realizovány tzv. emergentní projekty. Projekty byly zaměřeny na integraci

celých rodin, zejména žen, dětí a mládeže, s důrazem na prevenci vzniku uzavřených komunit (Úřad vlády ČR: 2010).

Akcentovaným tématem integrace se tedy stává to, že integrace je procesem uskutečňujícím se v místech usídlení či pracovních aktivit cizinců, tedy na regionální a lokální úrovni. Obce a kraje zároveň hrají důležitou roli při poskytování zpětné vazby ústředním orgánům státní správy o fungování integrační politiky, o situaci a postavení cizinců na daném území a o problémech, která v procesu integrace cizinců vyžadují řešení. Z hlediska efektivního fungování integrace je zapojení lokální úrovně do tvorby a realizace politiky integrace cizinců nezbytné (mvr.cz: 2012).

Státem řízenou důležitou organizací je Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky (SUZ), která je podřízena náměstkovi ministra vnitra pro veřejný pořádek a bezpečnost. Otázky azylu a migrace jsou plně v kompetenci tří složek Ministerstva vnitra: SUZ, Odboru azylové a migrační politiky (OAMP) a Policie České republiky (PČR). SUZ spolupracuje s vládními a mezinárodními institucemi, samosprávou, nevládními organizacemi. Některé její činnosti jsou od roku 2006 spolufinancovány z prostředků Evropského uprchlického fondu, zejména jsou to programy prevence, integrace, repatriací, vybavení středisek a některé služby klientům. Od roku 2009 SUZ čerpá prostředky také z Evropského návratového fondu a Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí. Česká republika zabezpečuje prostřednictvím SUZ ubytování a další služby žadatelům, azylantům a zajištěným cizincům, a to na základě zákonů č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR a zákona č. 325/1999 Sb. o azylu. Úkolem SUZ je nabídnout těmto osobám odpovídající a důstojné podmínky. Organizační struktura je budována tak, aby byla SUZ schopna pružně reagovat zajištěním dostatečných kapacit na změny ve vývoji migrace (a to v oblasti migrace azylové a dále kapacit pro cizince, kteří pobývali na území České republiky bez právního podkladu a jsou umístěni

do zařízení pro zajištění cizinců). Příjímací střediska jsou umístěna na mezinárodním letišti Praha-Ruzyně a v Zastávce. Pobytová střediska nalezneme v Kostelci nad Orlicí a Havířově. Integrovaná azylová střediska se nacházejí v Jaroměři, Předlicích, Brně a v České Lípě (suz.cz: 2012).

V oblasti migrační a cizinecké problematiky je v České republice dále činný Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), který byl zřízen Valným shromážděním OSN v roce 1950, jako jeden z mnoha pokusů mezinárodních subjektů poskytnout ochranu a pomoc uprchlíkům. Organizaci byl svěřen tříletý mandát k tomu, aby pomohla 1,2 milionu evropských uprchlíků, kteří se po válce ocitli bez domova, s nárůstem nových uprchlických krizí po celém světě se ale prodlužoval i mandát UNHCR. Dnes je UNHCR jednou z hlavních světových humanitárních organizací. Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 rozumí osoby, které opustily svou zemi původu na základě oprávněné obavy z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, politického názoru nebo příslušnosti k určité sociální skupině, a které se nemohou, nebo nechtějí vrátit domů. Jako humanitární a nepolitická organizace má UNHCR dva základní a vzájemně provázané cíle: ochraňovat uprchlíky a pomáhat jim začít nový život v normálních podmínkách (UNHRC: 2011).

Mezinárodní ochrana je základním pilířem činnosti UNHCR. V realitě to znamená dohled nad dodržováním základních lidských práv a záruku, že nikdo nebude násilně navrácen do země, ve které mu hrozí pronásledování – tento přístup je známý jako zásada *non-refoulement*. Listiny o přístupu České a Slovenské Federativní Republiky k Úmluvě o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků byly uloženy u generálního tajemníka OSN, deponitáře Úmluvy, dne 26. listopadu 1991. Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 43 odst. 1 dnem 22. dubna 1954. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v platnost na základě téhož článku odst. 2 dnem 24. února 1992. Protokol vstoupil v platnost v souladu se svým článkem VIII odst. 1 dnem 4. října 1967 a pro Českou

a Slovenskou Federativní Republiku vstoupil v platnost podle téhož článku odst. 2 dnem 26. listopadu 1991 (UNHRC: 2011).

V České republice dále působí mnoho nestátních (nevládních) organizací – subjektů neziskového sektoru (NNO⁴, NGO⁵), které působí v oblasti integrace cizinců. Tyto organizace poskytují cizincům v různém rozsahu a v jednotlivých lokalitách České republiky následující služby: sociální poradenství, pracovní poradenství, asistenci, dobrovolnické a vzdělávací aktivity azylantům a cizincům s různým typem pobytu, právní a poradenskou činnost související s migrací, individuální poradenství v nouzi v oblasti legalizace jejich pobytu a případné možné sloučení jejich rodin, překladatelství, tlumočnictví, materiální pomoc, hledání zaměstnání, ubytování, možnost zdravotnické péče a vzdělávání, snaha změnit např. genderové stereotypy a předsudky a další aktivity spojené bezprostředně s adaptací příchozího cizince do naší společnosti. Financování je uskutečňováno z několika zdrojů, které průběhu času procházejí změnami a aktualizacemi. Jsou jimi např.: zdroje dotované z EU, Evropský sociální fond, zdroje ze státního rozpočtu a další zdroje, jimiž mohou být dary ambasad, mezinárodních organizací, krajů, obcí, nadací ad., (cizinci.cz: 2012).

Další významnou společností, jež se dlouhodobě a systematicky zabývá integrací cizinců do společnosti v České republice, je výše zmíněné Multikulturní centrum Praha. Ve vzdělávacích projektech rozvíjí interkulturní kompetence jednotlivců a institucí v ČR. Rozvíjí specializovaný webový portál MigraceOnline.cz, který patří v České republice ke stěžejním a svým rozsahem jedinečným informačním zdrojům v oblasti mezinárodní migrace. Činnost portálu je umožněna díky finanční podpoře Nadace Open Society Fund Praha. Udržuje přehled o

⁴ **NNO** – nestátní nezisková organizace není v České republice oficiální právní termín ani právní forma či status právnické osoby, ale jde o termín již do značné míry ustálený ve společensko-ekonomických textech, sebeoznačení organizací i praxi veřejné správy. (wikipedia – viz: Nestátní nezisková organizace).

⁵ **NGO** – nestátní nezisková organizace, někdy také jako nevládní nezisková organizace, anglickou zkratkou označovaná *NGO (Non-Governmental Organization)*, je organizace nezřízovaná státem a na státu nezávislá, která je určena k obecně prospěšné nebo k neziskové činnosti pro soukromý prospěch. (wikipedia – viz: Nestátní nezisková organizace).

aktuálním dění v oblasti migrace prostřednictvím každodenního monitoringu tisku. Čtenáře informuje o vývoji legislativy a připravovaných vzdělávacích i kulturních akcích spojených s migrační tematikou. Hlavním přínosem analýz centra má být upozornění, že o věcech ohledně cizinců na našem území se dá psát a mluvit také jinak. Mediální analýzy sondují úroveň veřejné debaty, schopnost pojmout a zpracovat kompletní témata či ochotu přijmout nové hledisko.

Většina předkládaných analýz upozorňuje na podlehnutí převládající „mediální logice“ zpracování, což znamená pozapomenout, že jsou tu i jiné charakteristiky a identity těchto lidí. Všechno, co na člověku vnímáme v osobním kontaktu, co nás společně se státní či etnickou příslušností může přibližovat, či naopak vzdalovat, se v médiích často rozplývá a ztrácí. Způsob, jakým jsou v médiích vytvářeni „oni“ a jak se o „nich“ píše, se ovšem dotýká také širšího problému. Výpověďmi o „nich“ vypovídáme také o „sobě“ (Cizinci, MKC: 2007, 5)

Integrací do jinokulturního prostředí, migrací a tématy adaptace se velmi významně zabývá a otázky řeší Etnografický ústav AV ČR (Uherek: 2008). V 90. letech 20. století a na počátku 21. století do dosavadního bádání zavedl Etnografický ústav AV ČR několik inovací. První inovací je, na rozdíl od českých etnologů 80. a 90. let 20. století se studují nejen údaje o tom, jak migrace probíhala, ale vedle zpětného pohledu na migraci je snaha ji zachytit v jejím průběhu. Je snaha uskutečňovat pozorování a rozhovory s aktéry nejen v postmigrační fázi, ale i ve fázi předmigrační a přímo v průběhu migrace. Druhou inovací je zohlednění hypotézy, že průběh migrace a následnou adaptaci na nové podmínky podstatně ovlivňuje dosavadní sociální zkušenost migranta a jeho kultura. Kulturní charakteristiky nesouvisejí pouze s jeho etnicitou, resp. národností, ale též s jeho vzděláním nebo sociálním a ekonomickým postavením v zemi původu. Předpokládá se, že ani za stejných podmínek se nebudou všichni migranti adaptovat na nové prostředí stejně. Chceme-

li pochopit, proč migrant jedná tak, jak jedná, a předvídat, jak se za určitých situací zachová, je nutno poznat kulturu jeho země původu. Bez této znalosti nelze migracím porozumět. Další důležitou inovací je předpoklad, že cizinci přicházejí do nového prostředí jen zřídka proto, aby se plně integrovali do jeho struktur. Chtějí v nových zemích žít své životy se svými rodinami a udržovat kontakty i se svými blízkými, kteří žijí tisíce kilometrů za hranicemi cílové země. Řadu sociálních institucí, které jim v cílové zemi nevyhovují, si vytvoří paralelně znovu. Vzniká tak diverzifikované prostředí, jehož existence může mít pro vzájemné soužití imigrantů a autochtonního obyvatelstva v cílové zemi pozitivní i negativní dopady (Uherek: 2008, 4).

Organizací, jejíž poslání a motto zní: „*Pomáháme imigrantům stát se našimi spoluobčany*“, je Centrum pro integraci cizinců, o.s. (CIC). Vizí je společnost, jež má vytvořená pravidla a mechanismy umožňující začleňování nově příchozích bez nutnosti jejich specifické nebo nadstandardní podpory a ochrany. CIC nevnímá nově příchozí jako příslušníky různých etnických, rasových či nábožensky definovaných skupin, ale jako individuální jedince ve společnosti a klade důraz na individuální přístup, zodpovědnost a svobodné rozhodnutí každého jednotlivce přijmout a respektovat hodnoty společnosti, práva a povinnosti z nich vyplývající. Základními hodnotami, jež je z hlediska Centra pro integraci cizinců nezbytné respektovat ze strany imigrantů i majoritní společnosti, jsou:

- a) respekt k demokratickému zřízení, ústavě a listině základních práv a svobod, zejména pak rovnoprávnost všech členů společnosti bez ohledu na jejich původ, barvu kůže, vyznání, etnicitu, politické smýšlení apod.
- b) rovnoprávnost mužů a žen
- c) respektování zákonů ČR a EU

Novou aktivitou CICu je projekt s názvem Nová Perspektiva, jež má usnadnit vstup na trh práce cizincům ze Středočeského kraje a z Prahy. Cílem projektových aktivit je zvýšit kvalifikaci účastníků a poskytnout podporu při hledání zaměstnání, či zprostředkovat zaměstnání nebo dočasné pracovní umístění, které by cizinci poskytlo chybějící praxi. Individuální podporu účastníků doplňuje systematická práce se zaměstnavateli. Je určen cizincům s perspektivou trvalého života v ČR, tj. cizincům s trvalým pobytem v ČR, občanům EU, rodinným příslušníkům občanů ČR a občanů EU, kteří jsou nezaměstnaní a jsou vedeni jako uchazeči či zájemci o zaměstnání, nebo hledají pracovní uplatnění bez evidence na ÚP. Účastníci v projektu absolvují celou řadu projektových aktivit jako pracovní je poradenství, profesní diagnostika, motivační kurzy (kurz komunikačních dovedností, kurz přípravy na výběrové řízení), rekvalifikační kurzy a specifické zkoušky (dle profese účastníků), zprostředkování zaměstnání, umísťování na pracovní místa prostřednictvím mzdového příspěvku (cicpraha.org: 2012).

Přehled státních institucí, neziskových organizací a projektů, jež se zabývají integrační problematikou v České republice, jsem vybírala a představila s ohledem na souvislost s bakalářskou prací. V České republice funguje mnoho dalších organizací a společností, jež se tématem zabývají a mají podobný rozsah aktivit. Velkým přínosem jsou i mnohé multikulturní a prezentační akce, koncerty, expozice, výstavy, filmové či jiné festivaly, které k pochopení a začleňování do společnosti pomáhají.

3 PRAKTICKÁ ČÁST, TERÉNNÍ VÝZKUM

3.1. Integrace cizinců – Správa uprchlických zařízení

Ministerstva vnitra ČR

Cílem mé práce mělo být vyjádřené srovnání toho, jak je vnímán a uplatňován význam termínu „integrace“ zúčastněnými stranami, tj. státními úřady, v hierarchii od celostátní působnosti po regionální. Dále vybranou neziskovou organizací/organizacemi a vedením firem, které cizince na našem území legálně zaměstnávají. Druhou stranou výzkumu bylo vyjádření samotných cizinců k této problematice, přičemž veškeré rozhovory jsou doslovnou citací bez úprav. Zjistit, zda se projekty a možnosti shodují s tím, jak si cizinci integraci do cizí země představují a do jaké míry se shodu daří realizovat či eliminovat rozdíly.

Z několika variant uskutečnění návštěvy a výzkumu chodu různých zařízení, kam ze všech možných důvodů směřují cizinci, kteří se dostali na území České republiky a nemají v úmyslu zde zůstat nelegálně, nýbrž se chtějí legálně začlenit do naší společnosti, jsem si vybrala pobytové středisko v Kostelci nad Orlicí a Centrum na podporu integrace cizinců v Pardubicích, oboje organizačně patřící do struktury Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky.

3.1.1. Pobytové středisko v Kostelci nad Orlicí

Pro povolení vstupu do střediska je nutné vyplnit formulář se žádostí, přičemž odpověď ze strany SUZ je zaslána žadateli zpět mailem. Vstup do střediska mi byl povolen a potvrzen na základě bodů, které se týkají možné studentské praxe a také v návaznosti na přímou spolupráci

u příležitosti tvorby kalendáře k výstavě s názvem „Já – člověk“, o které se dále v bakalářské práci zmíním. Odborná praxe je umožněna studentům vyšších odborných škol a vysokých škol, zejména humanitně zaměřených oborů (např. sociální práce, speciální pedagogika, kulturní antropologie, psychologie, zdravotně-sociální výchova, výtvarná výchova atd.). Odbornou studentskou praxi je možno absolvovat jen v azylových zařízeních SUZ (přijímací, pobytová, integrační azylová střediska a zařízení pro zajištění cizinců). Přímo praxi jsem neabsolvovala, pouze návštěvy střediska. Získáním povolení pro vstup mi byl umožněn limitovaný kontakt s obyvateli tábora. Při vstupu do střediska a pohybu v něm je povinnost dbát pokynů zaměstnanců Správy uprchlických zařízení MV a bezpečnostní agentury. Nejprve je nezbytné prokázat svoji totožnost platným průkazem totožnosti a dále je při pobytu ve středisku třeba dodržovat několik pravidel, kdy jejich nedodržení může znamenat, že v návštěvě dále nemohu pokračovat a ta může být předčasně ukončena. Mezi tato pravidla např. patří to, že z důvodu bezpečnosti nelze do střediska vnášet věci způsobilé vážně ohrozit zdraví nebo život člověka nebo poškodit majetek či vnášet věci, které by mohly svým množstvím nebo povahou narušit pořádek nebo škodit zdraví. Do střediska nelze vnášet alkohol nebo jiné návykové látky a je zakázáno fotografování a pořizování obrazových záznamů.

Toto středisko patří pod Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky (dále SUZ), která je provozovatelem přijímacích, pobytových a integračních azylových středisek. Poskytuje především ubytovací, stravovací, psychologické, sociální, vzdělávací a poradenské služby a zajišťuje v místě také volnočasové aktivity. Většina z těchto aktivit probíhá i v zařízeních pro zajištění cizinců, která SUZ taktéž provozuje. Od roku 2009 SUZ poskytuje služby v Centrech na podporu integrace cizinců. Vedení organizace sídlí v Praze a jsou zde pracoviště, zajišťující centrálně činnosti administrativně-správní, ekonomické a metodické. Pod správou SUZ jsou střediska dělena do několika typů,

a to pobytová střediska, která jsou v České republice dvě, kromě Kostelce nad Orlicí ještě v Havířově. Prvotním kontaktním místem pro příchozí, žádající o azyl, je letiště Praha – Ruzyně a Zastávka u Brna. Dále sem spadají integrační azylová střediska, která se na našem území nacházejí čtyři, umístěna jsou v Brně, Předlicích, České Lípě a Jaroměři. Nejvíce středisek na území České republiky, spadajících pod SUZ, jsou centra na podporu integrace cizinců, nacházející se ve větších krajských městech, kde se předpokládá koncentrace cizinců. Těmito městy jsou: Plzeň, Karlovy Vary, České Budějovice, Pardubice, Olomouc, Zlín, Ostrava. Posledním typem střediska je zařízení pro zajištění cizinců, u něhož došlo koncem roku 2011 ke změně, kdy středisko Poštorná přešlo do útlumového režimu. Stalo se tak vzhledem k malým počtům zajištění v průběhu roku 2011 – projevilo se zde mimo jiné i zavádění nových postupů, jimiž Policie ČR řeší agendu správních vyhoštění, tedy alternativ k zajištění. Dne 14. prosince 2011 byli odtud poslední z klientů transferováni do druhého zařízení pro zajištění cizinců, Bělé – Jezové, jež se tedy stává jediným funkčním zařízením tohoto druhu v republice. Obecně v těchto všech střediscích platí opatření, která vymezují striktní pravidla pro přijetí cizinců – žadatelů a jejich následný pobyt v nich. Tyto podmínky jsou zveřejněny, transparentní a srozumitelné, jsou předávány cizincům ihned na letišti v Praze – Ruzyni, pro nutné seznámení se s nimi. Před umožněním vstupu do přijímacího střediska na mezinárodním letišti je nezbytně nutné seznámit se s mnoha informacemi, které žadatel musí přečíst a potvrdit, že je přečetl(a).

Pro letošní rok, tj. 2012, má Správa uprchlických zařízení konkrétně k tématu integrace následující oficiální program, a to pokračování provozu Center na podporu integrace cizinců. Hlavním cílem předkládaného projektu je vytvoření podmínek a prostoru pro dlouhodobou, koncepční a udržitelnou podporu integrace cizinců, kteří na území České republiky pobývají na základě zákona číslo 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů. Úkolem projektu je pomáhat

s odstraňováním překážek integrace, reagovat na okamžité potřeby a získávat aktuální informace o problémech a potřebách cílové skupiny. Za tímto účelem budou i nadále provozována stávající Centra na podporu integrace cizinců a aktivity Center budou stejně jako v předchozích letech směřovány k zabezpečení pomoci cizincům s integrací do české společnosti prostřednictvím poradenské, informační a vzdělávací činnosti na území daných krajů. Současně bude věnována pozornost aktivitám zaměřeným na lepší vzájemné poznání majoritní společnosti a cizinců.

Dalším z cílů projektu je rozvíjení komunikačního prostoru pro participující orgány a organizace, které společně utvářejí podmínky pro perspektivní a koncepční rozvoj integrace cizinců žijících na území České republiky. Jednotlivá Centra budou aktivity nejen sama organizovat, ale budou i podporovat, či se aktivně zapojovat do podobných aktivit, organizovaných partnerskými organizacemi, zejména pak místními samosprávami. Dlouhodobou snahou krajských Center je etablovat se jako plnohodnotný partner správních úřadů.

V kontextu cíle mé práce jsem v rámci možností oslovila přímo obyvatele pobytového střediska, aby mi sdělili vlastní pohled a názor na osobní význam a výklad termínu „integrace“. Na to, jak se případně do české společnosti chtějí začleňovat a jaké postupy mohou a chtějí volit. Zda se shodují či naopak odporují tomu, co nabízejí a podporují oficiální prohlášení a programy společností pro integraci. Vyjádření jsem nechala v oblasti dobrovolnosti a anonymitě, vzhledem k tomu, že mnozí zažili v zemi původu různá traumata a přetrvává v nich např. nedůvěra, strach a různé psychosociální problémy nebo i problém, že se nedokážou vyjádřit. Někteří se dlouhodobě cítí ohroženi nejistými či neznámými situacemi. Ve středisku se momentálně nacházejí lidé z přibližně 50 zemí světa, a tedy pro ně nemusí být jednoduchá komunikace ani s pracovníky SUZ.

Při této příležitosti je vhodné a žádoucí mít na mysli oblasti komunikační etikety typu mezikulturní komunikace, neverbální

komunikace, způsob oslovování ad. Stručně lze pojem „mezikulturní komunikace“ vymezit jako reflexi komunikačního procesu mezi individuálními a nadindividuálními subjekty přináležejícími k rozdílným kulturním systémům. O efektivnosti mezikulturní komunikace lze hovořit, pokud v procesu interakce nedochází ke zkreslení předávaných informací, které by vyplývalo z rozdílností kulturních systémů (Lehmanová in Průcha: 2004, 149). Vymezením pojmu a konceptem „kultura“ se v práci dále zabývat nebudu, jelikož se domnívám, že i přes souvislost s tématem není stěžejní oblastí v mém výzkumu integrace cizinců a diskurz tematiky je rozsáhlý. Zmíním jen výkladem: „Kultura je naučená. Kultura není instinktivní, vrozená či přenášena biologicky, nýbrž se skládá ze zvyků a obyčejů – tj. z naučených návyků reagovat získaných každým jedincem během jeho životní zkušenosti po narození“ (Murdock in Hirt a Jakoubek: 2005, 200).

Návštěvami v pobytovém táboře a prostřednictvím informátora na místě se mi podařilo souhrnem zjistit, že pojem „integrace“ pro obyvatele, kteří žádají o mezinárodní ochranu, není zatím blízký, aktuální, dosažitelný do doby, než se některým podaří získat azyl. Do té doby jde především o odchod ze země původu, opuštění země z politických, válečných, nábožensky problematických a jiných skutečností. Dále jde o to, zda se sem dostane jedinec sám, či s nějakou částí své rodiny nebo vyjímečně jinak formovaná skupina lidí. Ve lhůtě, kdy zde žádají o azyl, nemohou získat rok práci a mimo areál pobytového zařízení se pohybovat jen na žádost. Tedy integrace do společnosti „za plotem“ není ani často reálně možná. V rámci nabídky a přemýšlení o budoucnosti navštěvují dobrovolně na místě kursy českého jazyka, přičemž možnosti využívají jen někteří obyvatele tábora. Lépe, rychleji a dobrovolně se učí děti, kdy paradoxně vzniká to, že dělají tlumočníky mezi vlastní skupinou a lidmi, úřady ap., kteří s nimi mluví česky. Tím jsou na místě utvořené jazykově odlišné skupiny, hovořící i mnoha dialekty a nedorozumějící se mezi sebou. Vznikají i konflikty různé intenzity

a podob, kdy působí přenesená nenávist zemí původu, ale popis již není součástí problematiky této bakalářské práce. Z vyjádřených odpovědí na téma vnímání pojmu „integrace“ se objevují informace, že nejnütnější a základní je právě znalost jazyka země, do které cizinec přichází. Dále je to možnost volného pohybu tam, kde chci nadále žít a poznat podmínky konkrétní země. Podmínkami bylo míněno seznámení se s kulturou, civilizací, historií, tradicemi. Chtít v české společnosti žít, mít rád zdejší lidi. Na začátku vůbec, je výraz „chtít.“

Jak dalece se např. v Kostelci nad Orlicí mohou žadatelé české občany poznat, začít se se vším seznamovat, je však zřejmě problematické. Na lokální úrovni o aktivity, které se v pobytovém středisku pořádají a kam je zvaná česká veřejnost, není téměř projevem zájem. Jako místo seznámení se, poznání a pochopení se, příliš nefunguje. Na důvody jsem se oficiálně dotazovala písemnou formou na vedení města Kostelce nad Orlicí, ale ani po urgencích mi nepřišlo do doby ukončení bakalářské práce žádné vyjádření, žádná odpověď. Osloven byl tajemník, který se touto problematikou ve městě zabývá.

Příležitostí je v průběhu roku několik, sportovní či kulturní akce, jichž jsem se v rámci výzkumu zúčastnila a musím potvrdit nezájem veřejnosti. K tématu integrace, pobytu člověka v cizí zemi, vznikl projekt – fotosoutěž, jíž se zúčastnili klienti pobytových a přijímacích středisek. Podporou pro vyjádření se byl fakt, že se nejednalo o ústní projev, kdy by došlo k vyřazení těch lidí, kteří zatím neovládají český jazyk, ale mohou se tedy vyjádřit výtvarnou formou beze slov. Zadáním bylo volné téma: „Kdo jsme?“, název projektu zní: „Já – člověk“. Vzhledem k především tedy jazykovému handicapu šlo o vyjádření se prostřednictvím výroby figurek, z jakéhokoli materiálu, pomocí nichž vyprávěli své životní osudy, příběhy a pocity pobytu v cizí zemi. Pravidlem soutěže bylo to, že nesměli být zobrazovány konkrétní obličej, postavy, lidé, ani nebyla umožněna následná editace. Autoři nafotili vlastní vyrobené figurky, z fotografií vznikla výstava a kalendář, přičemž obojí je prezentováno české

veřejnosti, prostřednictvím smluvních výstav po celé České republice. Fotografovali muži, ženy, rodiny, páry i kolektivy přátel z mnoha zemí tří kontinentů. V rámci vernisáže výstavy, jež se konala přímo v prostorách tábora, a tedy mohla mít pro návštěvníky zesílený dosah v tom, že mohli hovořit přímo s tvůrci, se projevil nezájem veřejnosti, i přes veškerá pozvání. Využila jsem této možnosti a oslovila jsem několik autorů fotografií, kteří se pokusili i slovně vyjádřit osobní význam integrace. Dotazování se proběhlo formou ústního rozhovoru, anonymně a dobrovolně, někomu ani představení se nepřinášelo problém. Tím, že je pobytové středisko specifické a je třeba dodržovat bezpečnostní pravidla, diktafon a jiný typ nahrávání je nevhodný a musel by projít schvalováním, tudíž jsem nevyužila i z toho důvodu, že otázka i odpověď byla poměrně stručná.

Shodným prvkem v odpovědi dotázaných byla snaha naučit se český jazyk, přičemž se rychleji učí děti, které společný jazyk přirozeněji používají při hrách, volnočasových aktivitách a nejsou do určitého věku tolik zatížené dalšími aspekty. Vnímala jsem to tak, že se již vlastně mezi sebou učí jakési formě integrace, porozumění si a jazykovou bariéru nevnímají tolik jako dospělí, přirozeněji a rychleji ji odstraňují. Učení se českému jazyku však není automatické všem obyvatelům tábora a mnozí zájem téměř neprojevují. Jsou to především příslušníci specificky orientovaných rodin, skupin, jež např. pocházejí z Kazachstánu, kdy jsou veškeré formy zábavy už od dětského věku striktně zakázány a ani komunikace s ostatními není téměř umožněna. Jde o uzavřené komunity, u nichž se dá předpokládat, že tedy integrace probíhá jen velmi problematicky. Mnohdy se někteří neučí jazyku z důvodu, že nevědí, zda zde azyl získají a snaha jim připadá z důvodu obtížnosti češtiny prozatím nadbytečná. Dalším typem odpovědi byla taková, že je mnohým prostě lépe než v zemi původu, o českou společnost ani příliš zájem neprojevují a specificky se uzavřou mezi zdmi tábora, kde často vytvoří různé typy vazeb a najdou tak alternativní typ života. Nejsou výjimky ani

několikaletého pobytu v táboře. Občasně jsou SUZ pořádány i výlety po České republice, za poznáním země, na jejichž území se žadatelé nacházejí a překvapivě ani o ně nebývá takový zájem, jaký by se předpokládal.

Pro přenos této zkušenosti a spojení s další částí mé bakalářské práce, tj. oslovení cizinců a veřejnosti v regionu a v Kolíně, městě kde žijí jsme po laskavé domluvě s ředitelem Městské knihovny, Mgr. Pavlem Kárníkem a zástupcem Správy uprchlických zařízení, panem Kirilem Christovem, organizačně zařídili první umístění několikátýdenní expozice. V galerii knihovny, kde je i prostor pro besedu, diskusi a předpokládá se spojení aktivit s místní pobočkou Centra pro integraci cizinců a tím se rozšíří vzájemné aktivity podporující povědomí o cizincích žijících v našem regionu, oboustranná informovanost, prevence a reálné konkrétní kroky ke spolužití, spolupráci, a tedy k integraci. Odkaz na výstavu byl umístěn na internetových stránkách SUZ, Městské knihovny Kolín a oficiálním portále města Kolína, jakožto regionálním představiteli státní správy. K uvedení výstavy se osobně vyjádřil a slovy podpořil v městském informačním měsíčníku „Kolínský zpravodaj“ místostarosta Kolína, Ing. Bc. Jan Pospíšil MBA, čímž podpořil samotný fakt zájmu možného dalšího prohloubení zájmu o cizince jako spoluobčany. Z jeho slov: „V sále knihovny máte možnost nechat se unést krásou fotografie. Do půlky dubna je tu opravdu velmi zajímavá výstava. Jde o nejlepší práce z fotografické soutěže „Já, člověk.“ Autory snímků jsou žadatelé o mezinárodní ochranu žijící v českých uprchlických táborech,“ s odkazem na výstavu:

22. 3. 2012 - Výstava: Já, člověk v Městské knihovně Kolín

V Královském městě Kolín proběhne v termínu 22. 3. – 14. 4. 2012 výstava nejlepších prací žadatelů o mezinárodní ochranu žijících v českých uprchlických táborech, kteří se zúčastnili fotografické soutěže Já, člověk.

3.1.2. Centrum na podporu integrace cizinců (CPIC)

v Pardubicích

Město Pardubice se nachází východně od města Kolín ve vzdálenosti přibližně 45 km, patří však již do Východočeského kraje. Dle údajů z oficiálních internetových stránek města se v Pardubicích nacházejí v oblasti služeb pro cizince a azylanty, národnostní a etnické menšiny tři zařízení. Jedním z nich je Centrum na podporu integrace cizinců – Pardubický kraj. Na stránkách města je dostatečné množství odkazů s informacemi pro cizince, uvedené však pouze v českém jazyce.

Centra na podporu integrace cizinců mají za cíl vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců. Svou činnost zahájila 1. července 2009 čtyři Centra. Projekt Center je spolufinancovaný z Evropského integračního fondu. Poskytují především tyto služby: poradenskou a informační činnost, právní poradenství, kurzy českého jazyka, sociokulturní kurzy, internetové pracoviště a knihovnu (suz.cz: 2012).

Služeb Centra mohou využít zdarma všichni cizinci, kteří současně splňují požadavky platného trvalého pobytu nebo dlouhodobého pobytu a pocházejí z nečlenských zemí EU (tzv. „třetí země“). Služby jsou poskytovány trvale v místě nebo je možné, v případě zájmu zorganizovat kdekoli v Pardubickém kraji. Aktivním přístupem zaměstnanců je dle mého názoru Centrum navštěvované a pro cizince se stává postupným získáváním důvěry místem k setkávání se, místem pomoci, ale i místem zábavy, kde časem i oni mohou nabídnout ze své pozice společnosti to nejlepší, co chtějí a dokážou, pokud mají zájem o integraci, která je obousměrným procesem. Podmínky v místě vytvořené jsou, ať se jedná o základní rady, které člověk ve své zemi ani často nevnímá jako podstatné, ale pro nově příchozího cizince jsou zcela či částečně nové, neznámé, ale zásadní pro běžný život. Je to pomoc v rámci základních

informací, jakými jsou např. – zjištění náležitostí pro pobyt, možnost získání sociální pomoci a dávek, zdravotní péče a pojištění, možnosti vzdělávání, řešení životních událostí jakými jsou narození dítěte, svatba ap. Co je důležité, ve stanovených hodinách dochází do Centra právník, který může s klienty konzultovat především pracovní-právní vztahy a vízovou či pobytovou problematiku. Zřejmě také jedna z nejdůležitějších nabídek je v rámci každodenního žití a učení se soužití, možnost návštěv několika typů kurzů. A to bezplatný kurs českého jazyka, sociokulturní kurzy či lekce osvojování si základů ovládnutí počítače. Programem sociokulturních kurzů je seznamování se obecně s Českou republikou, cizinci mají možnost se i neformálně dozvědět o realitách naší společnosti. Probíhají různé tematické pořady, debaty, posezení, kde se mluví o české historii, svátcích, tradicích a nejsou to jen výklady typu přednášek, ale mají aktivní průběh ve smyslu dílen, workshopů ap., přičemž vlastně, dle mého názoru, přirozené učení začleňování se může začít. Tím, že se zúčastňují všechny věkové a sociální kategorie cizinců a docházejí i Češi, vznikají modelové situace a návyky lze pak snadněji přenést do běžného života. Důležitý je však pro cizince i fakt, že mají možnost bezplatně využívat internet, pokud je to možné být alespoň touto formou ve spojení se svými blízkými v zemi původu a zároveň funguje knihovna, kde jsou k dispozici samozřejmě české knihy a periodika, ale také noviny a časopisy v několika jazycích.

Vzhledem k tomu, že výzkumem se projevilo, že jedním ze základních integračních prvků, který vnímají všechny strany jako nejdůležitější je jazyk, zúčastnila jsem se výuky českého jazyka. Kurzy jsou dělené na základní a intenzivní. U základních kurzů jde především o seznámení se s češtinou, je určen pro klienty s minimální znalostí, hodiny je možné navštěvovat i jednorázově a zaměřují se právě hlavně na základní životní situace jako návštěva lékaře, úřadu, obchodu ap. Intenzivní kurz prohlubuje znalosti, je určen pro ty, kteří již s jazykem umějí pracovat, mají již pokročilejší znalosti a lekce na sebe navazují, je

tedy třeba pravidelná docházka a vede již k možnosti komunikace obsažnější a výsledkem může být příprava na jazykovou zkoušku. Tento typ kurzu v době mého výzkumu navštívilo 9 lidí, přičemž věková skladba byla od cca 21 let do cca 65 let, věk jsem nezjišťovala a v kurzu byli převážně obyvatelé ze zemí bývalého Sovětského svazu. Oslovila jsem všechny účastníky žádostí, zda mohou odpovědět na mé otázky vztahující se k integraci a z časových, jazykových či jiných důvodů jsem vedla rozhovor se třemi lidmi, kteří se pro něj dobrovolně rozhodli. Další rozhovory jsem na zvolené téma vedla se třemi zástupci zaměstnanců Centra, přičemž rozhovory byli velmi otevřené, vstřícné a pro mne zajímavé praktickými zkušenostmi a individuálními postřehy. Do bakalářské práce jsem všechny rozhovory zaznamenala v plné citaci respondentů, bez úprav.

3.2. Integrace cizinců pracujících legálně v oblasti

Kolína a okolí

Město Kolín má v současné době přes 30 000 obyvatel, leží ve Středočeském kraji a je v poměrně strategické pozici nedaleko Prahy. Je dopravním uzlem a městem s tradicí průmyslové výroby. Nejvíce je zde již dlouhodobě rozšířen průmysl chemický, automobilový, strojírenský, potravinářský a polygrafický. Ve zřejmém kontextu s těmito přednostmi zde v krátkodobé historii zahájilo provoz poboček několik nadnárodních firem. Hlavním přelomem byl pravděpodobně rok 2005, kdy se zde začala rozrůstat průmyslová zóna a tím vzniklo mnoho pracovních příležitostí nejen pro Čechy, ale i cizí státní příslušníky. V hierarchii firem se jednalo o různé pracovní pozice, přičemž bylo již od počátku rozdílné to, zda je člověk v pozici manažera či dělnické profesi. Vzhledem k tomu, že v této době nebyla znatelná ekonomická krize a jiné podmínky zaměstnatelnosti než v současné době, využilo šanci legálního zaměstnání obecně více

cizích příslušníků. Český statistický úřad ve svém přehledu z roku 2005 uvádí informace o ekonomické aktivitě cizinců a právě přelom let 2004/2005 přinesl změny následně uvedené.

Cizí státní příslušníci, s výjimkou občanů Slovenska, mohli do 30. 4. 2004 vykonávat práci na území České republiky pouze za předpokladu, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu. Vstupem České republiky do Evropské unie dne 1. 5. 2004 se podmínky zaměstnávání zahraničních občanů na území ČR zásadně změnily. Od tohoto data občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci již nejsou z hlediska zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti považováni za cizince a v souladu s tímto zákonem mají stejné právní postavení jako občané České republiky, to znamená, že mají v ČR volný přístup na trh práce. Ostatní cizinci, kteří nejsou občany EU/EHP a Švýcarska ani jejich rodinnými příslušníky, mohou vykonávat práci na území ČR za podmínky, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu, pokud zákon o zaměstnanosti nestanovuje jinak. Tato skutečnost se projevila v zaměstnanosti cizích státních příslušníků právě i v oblasti Kolínska, kde byl ke dni 31. 12. 2005 evidován počet zaměstnaných mezi 2 501 – 5 000 lidmi a počet cizinců evidovaných na úřadech práce více než 2 000 lidí (czso: 2012).

Vycházející z těchto údajů jsem chtěla zjistit, jaká je situace v současnosti, kdy se společensko-ekonomické podmínky posunuly, změnily. V mezidobí, tj. v roce 2007 byla zpracována sociodemografická analýza, která mimo jiná témata reflektuje otázku národnostních struktur, cizinců a vývoj v Kolíně. Dle mého názoru je velmi stručná, popisem se zabývá jen obecnou charakteristikou a nepodává komplexní přehled situace ve městě a blízkém okolí, nejsou v ní aktuální údaje vztahující se k uvedenému roku vydání. Jediná část, která se jen okrajově zmiňuje o zaměstnanosti cizinců, byla pro mou práci v podstatě nevyužitelná, přesto ji zde zmiňuji pro přehlednost:

V souvislosti s rozšiřováním Evropské unie a flexibilizací pracovní síly se dá očekávat nárůst cizinců nebo obyvatel, kteří se hlásí k jiným národnostem. Lze těžko předpovídat, z jakých zemí budou imigranti přicházet a jaké bude jejich sociodemografické složení.

Sílící mezinárodní migrace může přinést rozličné problémy, které mohou mít efekt na lokální sociální politiku:

- příliv uprchlíků (nutnost azylových zařízení, problematika poskytnutí bydlení)*
- otázky zdravotní a sociální péče*
- problém integrace národnostní skupin do majoritní české společnosti*
- problém xenofobních a intolerantních projevů společnosti*
- možná segregace národnostních skupin, vznik ghett*
- možný růst kriminality a dalších sociálně-patologických jevů*

Tato analýza z roku 2007 byla poslední, žádná další aktualizace nebyla vytvořena, nic na ni přímo nenavazuje, a tedy např. nevyhodnocuje situaci s časovým odstupem. K získání informací do bakalářské práce jsem postupovala metodologií ve formě písemného a telefonického oslovení, následně osobní komunikací. Oslovila jsem osm velkých firem, u nichž jsem předpokládala, že zaměstnávali-li dříve cizí státní příslušníky, může být situace doposud stejná a opět jsem chtěla položit stejnou otázku jak zaměstnavateli na straně jedné, tak zaměstnanci na straně druhé – co pro ně osobně znamená obsah pojmu „integrace“. Tento proces, přestože se mi zdál nadějný a trval několik týdnů až měsíců, nepřinesl téměř žádnou vypovídací hodnotu, a to z několika důvodů.

Čtyři firmy mi odpověděly, že žádné cizí příslušníky nezaměstnávají, čímž komunikace na aktuální situaci skončila okamžitě.

Z jedné firmy nepřišla odpověď žádná. Zástupci dalších třech firem byli vstřícní, nicméně bylo nutné dodržet jejich pravidla získání informací. Z neidentifikovaných důvodů nebylo možné oslovit cizince přímo, pouze skrze zmíněné zástupce, písemnou formou a s průvodním krátkým dopisem, za jakým účelem chci tato data získat, což jsem udělala a odeslala jsem s následujícím textem pro zaměstnavatele:

„Požádala bych Vás tímto, o zaslání či zpřístupnění sdělení a následnou spolupráci vzhledem k tématu mé bakalářské práce: „Problematika integrace cizinců v české společnosti“, jakým způsobem probíhá ve Vaší společnosti integrace dlouhodobě pracujících cizích státních příslušníků, jaké mají možnosti se začleňovat do české společnosti. Jak jsou vnímání jejich českými spolupracovníky, zda se integrují např. kulturně, jaké mají možnosti se jazykově a jinak vzdělávat. Zda se mohou a do jaké míry ve firmě projevovat např. v rámci svého náboženského přesvědčení, ale i stravování, oslav svých svátků atd.

Taktéž, jaká jsou jejich práva a samozřejmě povinnosti, zda je soužití problematické a pokud ano, jaké mohou vzniknout firemní či jiné sankce apod.“

Text pro zaměstnance byl stručnější, ve znění:

1/ Jaký vidíte význam obsahu pojmu „integrace do cizí země“.

2/ Co pro vás osobně a vaši rodinu integrace znamená.

Z těchto třech zmíněných firem z jedné již následně nereagoval nikdo, ani po opakovaném telefonickém poptávání, kdy telefon nikdo nezvedal. Druhá oslovená firma nejdříve podala prostřednictvím Oddělení podnikových záležitostí krátké oficiální sdělení, cituji doslovně:

„Japonské vedení automobilky má v ČR velmi silné sociální zázemí díky relativně velkému počtu japonských investorů a pobývají i se svými

rodinami v Praze. Podobná situace je i u francouzských manažerů. I když u nich jsou kulturní rozdíly mnohem menší, neb jde přeci jen o evropany, kteří mají k české kultuře relativně blízko.“

Po opakované žádosti mi byl zaslán rozšířený dodatek v tomto doslovném znění:

„Pokud jde o cizí státní příslušníky, tak tu máme už asi jen 5 vietnamců. Pokud jste mířila tam. Jinak jen 20 japonců, ti bydlí opravdu v Praze a nějakých 10 francouzů, také bydlí v Praze. Nic speciálního pro cizince nepřipravujeme. Resp. Japonští kolegové tu mají asistentku, která jim připravuje tipy na kulturní akce a tlumočníky v případě potřeby i pro rodinné příslušníky a mimo pracovní dobu. Francouzi ani nic takového nemají. Vaše otázka ale spíše mířila na Vietnamce, Ukrajince, Mongoly apod. Že? Ale ti u nás nepracují.... Pokud jde obecně o zaměstnanost cizinců, potýkáme se s tou nálepkou již dlouho. Ani nevím kde se to vzalo. Nikdy tu nebylo mnoho cizinců a už vůbec ne Ukrajinců apod. Ti jsou spíše u stavebních firem, ale automobilový průmysl je hodně specifický... Pokud jde o zahraniční manažery, mají zde rodiny, jejich děti mají anglické školy a jejich manželky se zapojují do charitativních projektů. U každého z velvyslanectví fungují určité spolky a ti lidé se často potkávají a připravují si společné programy, party apod. Asistentka jim pak připravuje Kulturní přehled, neboť zejména japonští kolegové opravdu mají vztah ke klasické hudbě a jsou častými návštěvníky koncertů filharmonie apod.“

Toto vyjádření jsem záměrně citovala celé, jelikož bylo v zásadě jediné, kdy se zaměstnavatel byl ochoten vyjádřit. Ovšem ani z této firmy jediný zaměstnanec neprojevil zájem se k otázce integrace jakkoli vyjádřit.

Předpokládám, že omezená aktuální zaměstnatelnost cizinců souvisí s novými pokyny a předpisy, kdy Ministerstvo práce a sociálních věcí vydalo metodické pokyny pro krajské pobočky Úřadu práce ČR, které doplňují a upřesňují způsob aplikace nových opatření v oblasti zahraniční

zaměstnanosti (viz: TZ MPSV ze dne 9. února 2012). Smyslem těchto opatření je podpořit zaměstnanost v ČR a aktivizovat volné pracovní síly z řad evidovaných uchazečů o zaměstnání. Krajské pobočky Úřadu práce ČR poskytují zaměstnavatelům maximální součinnost při hledání vhodných pracovních sil. Poslední aktualizace v době psaní bakalářské práce proběhla 15. 3. 2012, kdy uveřejnilo MPSV nové stanovisko.

3.3. Integrace cizinců pomocí Centra pro integraci cizinců (CIC) a jednotlivců bez podpory institucí

3.3.1. Centrum pro integraci cizinců (CIC)

S Centrem pro integraci cizinců jsem začala spolupracovat ještě před začátkem psaní bakalářské práce. V místě mého bydliště, tj. Kolíně, to je jediné centrum podobného typu. Nachází se zde kontaktní místo s trvalým poradenským servisem pro cizince, přičemž vzhledem k možné nepřítomnosti jednotlivých pracovníků zejména z důvodu práce v terénu se doporučuje předem se na konzultaci objednat. Funguje tedy i tak, že pracovníci mapují přímo situaci v terénu, dostavují se na místa, kde je možné cizince očekávat a nabízejí se jim přímo služby, které mohou potřebovat. Ne každý se k potřebným informacím sám může dostat, proto je tento přístup vstřícný. Ještě to ale neznamená, že oslovení služeb jakkoli využijí, prakticky je to i tak, že pomoc nějakým způsobem nepřijímají, blokují, nevyužijí, nespolupracují.

Vedle základních principů, jakými jsou individuální přístup a respekt k osobním motivacím a rozhodnutím klienta, klade CIC důraz na zapojení imigranta do společnosti jako celku a na porozumění jejímu fungování, jazyku, zvykům apod. Nesnaží se vytvářet síť imigrantů, nýbrž naopak síť, které spojují nově příchozí se "starousedlíky". Pro účely integrace nově příchozích považuje CIC za nezbytné a ničím nenahraditelné, aby

tito navazovali takové profesní, zájmové a přátelské vztahy, které neznamenaají stigmatizaci a vyloučení z majoritní společnosti. Jako zásadní podmínku společenské soudržnosti a prevence segregace určitých skupin obyvatelstva vnímá organizace zapojování se imigrantů do takových zájmových spolků, jež jsou definovány nějakým společným, např. profesním či jiným zájmem, především však mimo oblast zájmů vymezených etnicky, konfesně apod. (cicpraha.org: 2012).

Důvodem, proč jsem se rozhodla pro spolupráci, byla motivace získat praktické zkušenosti vzhledem k typu mého studia a tedy se v místě kde žiji, zapojit osobním vkladem v rámci svých možností, do procesu integrace, byť jednoho člověka či rodiny. Tuto možnost nabízí dobrovolnický program, který je zaměřen na pomoc konkrétnímu klientovi (imigrantovi) při poznávání okolí nového domova a funguje na bázi spolupráce jednoho dobrovolníka s jedním cizincem, případně jeho rodinou. Dobrovolník pomáhá klientovi poznat nové prostředí, jeho zvyky a pravidla, funguje jako zprostředkovatel kontaktu mezi nově příchodím a jeho novými sousedy. Dobrovolník a klient spolupracují na základě předem dané domluvy a plánu spolupráce. Tento plán je stanoven na první schůzce za účasti koordinátora dobrovolnického projektu. Obě strany mají zároveň možnost kdykoliv od tohoto plánu odstoupit, domluvit se s druhou stranou na změně, případně spolupráci ukončit. Náplní této spolupráce je nejčastěji společné trávení volného času, kdy dobrovolník pomáhá klientovi poznat běžné volnočasové aktivity v Česku a také se seznámit s kulturou (např. návštěvou výstav apod.). Dalšími aktivitami může být pomoc s češtinou či jinými dovednostmi dle aktuálních potřeb klientů a možností dobrovolníků. Cílem programu je především poskytnout klientům nové kontakty v novém místě bydliště, seznámení se se základními společenskými zvyky a zorientování se v okolí (cicpraha.org: 2012).

O tento program jsem projevila zájem, vyplnila potřebné formality a žádost, zúčastnila jsem se odborného školení a přípravy. Předpokládala

jsem začlenění se do tohoto plánu přibližně na 1 rok, aby se důvěrou prohluboval vztah mne jako mentora a klienta. Aby se vytvořil smysluplný, z počátku převážně formální vztah, který by mohl přejít přes roli jakého si „profesionálního přátelství“ do ideálního stavu hlubšího přátelství, ale především větší integrace samotného cizince do místa jeho dalšího žití. Požádala jsem právě proto o klienta přímo z místa či blízkého okolí do cca 25 km, aby setkávání mohla být reálná a probíhala zde v lokalitě.

I přes snahu zaměstnanců a mne samotné, okolnosti nakonec tuto vizi nenaplnily. Po několika týdnech až měsících se ozval klient, který zájem projevil. Jednalo se o celou rodinu, nikoli jednotlivce. Rodina pocházela z Číny a pro mne problematický prvek ten, že nikdo ze členů neovládal žádný jiný jazyk než čínštinu. Integrovat se chtěli co nejrychleji a děti měly začít navštěvovat školu, jednalo by se tedy i o přípravu na ni ad. Tuto nabídku jsem pro sebe vyhodnotila jako úkol, který nejsem schopna zodpovědně zvládnout a má rozsah až několika profesí a časově velmi náročný. Dále se žádný klient nehlásil, až opět po dlouhém čase klientka, v důchodovém věku, která projevila velký zájem a předpokládalo se, že toto spojení by z předem dostupných informací mohlo fungovat. První setkání za asistence koordinátora proběhlo a domluvil se přesný plán. Ovšem ani tento se neuskutečnil. Klientka se na domluvené schůzky omlouvala z důvodu zdravotní indispozice, poté často odjížděla zpět na Ukrajinu a dále se ani bez omluvy na schůzky nedostavila. Po určitém čase se tedy tento program po domluvě s koordinátorem ukončil s tím, že se dále oboustranně vyčká, zda bude zájem. Důležitým prvkem v tomto programu je i supervize, kde se řeší podobné oblasti a pořádají se i společná setkání mentorů a klientů, aby projevili své vlastní požadavky, námítky, nabídky, podněty. Jak jsem při supervizi zaznamenala, že zkušenosti jsou různé, od opravdu plnohodnotné integrace až po problematické a ukončené vztahy.

3.3.2. Jednotlivci bez podpory institucí

Pro obsáhlejší vhléd do problematiky lokální integrace jsem se pokusila oslovit na doplnění informací několik cizinců, jednotlivců, kteří se do České republiky odstěhovali většinou již před několika lety. Požádala jsem je stejně jako ostatní o vyjádření vlastního pohledu na téma integrace. Tyto názory jsem uvedla v rozhovorech a shodli jsme se na neuvedení osobních údajů, přestože některým by uvedení nevadilo. Obecně za ně lze říci, že to jsou již lidé, kteří dle svých slov umějí a rozumějí česky, dovedou se zde pohybovat v reáliích každodenního života, jsou rozhodnuti zde nadále trvale žít, pokud nepřijde nějaká nepředvídaná okolnost a mají zde svá zaměstnání. Část z nich zde má již novou rodinu, přátele a Českou republiku považují za svůj nový domov s celým zázemím. Při svém postupném začleňování se nevyužili žádné z uvedených integračních a obsahově podobných center, často se jazykově a jinak zařazovali již během studijních let, a nebo mají profese, které svým obsahem mohou usnadňovat kontakt s ostatními lidmi.

Všechny rozhovory uvedené v bakalářské práci byly uskutečněny na základě předem domluvené dobrovolnosti, anonymitě a lidé měli na výběr, zda mi odpovědět ústně či písemně. Formou bylo převážně polostrukturované dotazování, které se dle Jana Hendla vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací (Hendl: 2008, 164). Pro někoho byla vhodnější písemná varianta z důvodu možnosti lepšího promyšlení si odpovědi a také z důvodu svých časových možností či náladě na toto, někdy citlivé téma odpovědět. Další preferovali ústní podání, jelikož se nenaučili psát zatím v českém jazyce natolik, aby to pro příjemce bylo dostatečně srozumitelné. Od několika dalších oslovených cizinců mi nakonec, i přes příslibení, nedošla odpověď žádná. Kromě dvou lidí, kteří odpovídali v angličtině a odpověď tedy byla přeložena do češtiny (jedná se o muže z Japonska a ženu z USA), odpovídali všichni česky.

4 ZÁVĚR

Cílem a nosným tématem mé práce byl především terénní výzkum, zaměřený na několik oblastí, které v průběhu času získávaly souvislost a kontext, přičemž účelem bylo zúčastněnými stranami vysvětlit a popsat samotný pojem „integrace“, který je frekventovaný a jako takový se vyskytuje i přímo v názvech některých organizací.

Dalším smyslem a účelem mé práce bylo seznámení se prostřednictvím různých cest a forem se situací v lokalitě, ve které žiji – tj. v Kolíně a v rámci svých možností zde přiblížit téma „Problematika integrace cizinců v české společnosti“. Zesílit povědomí o začleňování spoluobčanů z cizích zemí, získání informací v rámci regionální oblasti a propojit s možnostmi dalšími, aby se obraz integrace stal plnějším a nebyl jen zúžený, periferní. Spojovacím prvkem bylo vymezení se k samotnému pojmu „integrace“ stranami, které jsou do tohoto procesu včleněny a jsou její přímou součástí. Tím se všem osloveným mohl tento výklad pojmu a jeho převedení do reality rozšířit, dovysvětlit, pozměnit, otevřít a stát se oblastí pro další zamyšlení se nad ním v době, kdy si mnoho zemí, včetně České republiky, na spoluobčany z jiných zemí původu postupně zvyká a učí se novým postojům k tématu.

Tuto možnost měli všichni oslovení, všem jsem nabídla svůj výsledek ve formě bakalářské práce poskytnout v plném rozsahu a finální podobě. Tento fakt jsem sdělila ještě vždy před uskutečněním dialogu, rozhovoru. Totéž bych ráda nabídla i spoluobčanům v Kolíně a okolí, Čechům, kteří by měli zájem.

Porovnání jednotlivých uvedených názorů a výkladu pojmu „integrace“ je nejednoduché, vzhledem k tomu, že každý zúčastněný tento termín vidí ze své pozice, umí se také trochu jinak vyjadřovat, některým osloveným byl ještě problémem český jazyk a někdo se s pojmem setkal vůbec poprvé. Někteří oslovení si žádným termínem ani své přestěhování do jiné země nepojmenovávali, prostě to bylo odstěhování se „odněkud někam“ a „tam“ se pokusit naučit žít běžným

životem. Společným opakujícím se prvkem se jeví znalost českého jazyka, která integraci výrazněji pomáhá a oceňují ji jak cizinci, tak jejich české protějšky. Znalost jazyka může spolužití výrazněji zkvalitnit a poskytnout další a nové možnosti. Dalšími společnými prvky, které integraci a začleňování se výrazně pomáhají a jsou důležité, což jsem zjistila na základě rozhovorů, jsou zcela jistě pracovní či studijní možnosti v zemi, kam cizinec přichází. Osloveným cizincům se však často v České republice jeví jako měnící se, nedodržující se ze strany státních orgánů nebo jsou pro ně obtížně pochopitelné a realizovatelné. Spojujícím aspektem je i touha poznat Českou republiku, její tradice, historii, zvyky, ale i např. volnočasové aktivity jako sport, hudba, výtvarné umění a další zajímavosti. Opakují se i další prvky, ale mají již rozsáhlejší výklad a také více individuální podobu, což je vlastně běžné a není to jen v rámci integrace cizinců, ale asi celkového tématu fungování společnosti, kdy se naše životy, očekávání a možnosti mezi sebou liší.

5 CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ (ABSTRACT)

The aim and the main topic of this thesis was mainly field work focused on a few areas, which throughout the time of my research gained coherence and context. The intention was to explain and describe the term “integration”, which is being used very frequently and can be even found in the names of some organizations.

The next aim and reason of my thesis was to familiarize myself with the situation in a place where I live – Kolín and in the frame of my possibilities to accentuate the issue of “Integration of a foreigner into the society in the Czech Republic”. In other words to strengthen the awareness of integrating the foreign fellow-citizens, getting the information from the area of my region and interconnect it with other possibilities, so the image of integration would be more complete and not just narrowed, peripheral. The connection point was to define the term “integration” by the parties, which are incorporated into the process itself and therefore are the ones involved and affected by it. Thanks to this, it was possible to broaden, explain a bit more or change the understanding of the term “integration” for all the participating parties. It seems to be very important nowadays, when many states, including the Czech Republic, are just getting used to the situation with immigration of other foreign nationals and learning new approaches to the topic in general.

All the participants had the possibility of future reading and going through my research in the form of this thesis and it was announced before every interview I made during the research. I would like to offer the same possibility also to my fellow-citizens in Kolín and surroundings, Czechs, who are interested.

The comparison of individual opinions and the definition of the term “integration” are not easy, considering the fact that every participant sees and understands the term differently, based on his experience and argumentation position. The participants also express themselves in various ways, some of them had problems with Czech language and some of them even heard the term “integration” for the first time in their life. Some of the participants did not connect their immigration with any particular term. They just called it “moving somewhere from somewhere” and “there” trying to live the usual (normal) life. The common element seems to be the knowledge of Czech language, which helps during the integration and it is appreciated by foreigners and their Czech companions. The knowledge of the language can considerably improve the quality of living and leads to other and new options. The next common elements that help the integration and are very important, as I found out from the interviews, are possibilities of working and studying in a country, where the foreigner comes. Unfortunately these conditions seem to be always changing and not really followed by the state administration in the Czech Republic. At the same time are hard to understand for the immigrants. The next common aspect is the desire to get to know the Czech Republic, its tradition and history, but also free time activities such as sport, music, art and other. There are also other common aspects, but they have more extensive explanation and also more individual scheme, which is very usual and it’s not applied only in the area of integration of foreigners, but also to the concept of functioning society in general, when our lives, expectations and possibilities vary.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Použitá literatura:

Baršová, Andrea – Barša, Pavel: 2005 – Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita v Brně.

Cousseyová, Mary: 2000 – Rámec integrační politiky. Praha: Vydavatelství Rady Evropy.

Černý, Jan – Holeš, Jan: 2004 – Sémiotika. Praha: Portál.

Drbohlav, Dušan a kol. autorů: 2010 – Migrace a (i)migranti v Česku. Praha: SLON.

Harald Ch. Scheu (ed.): 2011 – Migrace a kulturní konflikty. Praha: Auditorium.

Hendl, Jan: 2008 – Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál.

Hirt, Tomáš – Jakoubek, Marek: 2005 – Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Jandourek, Jan: 2001 – Sociologický slovník. Praha: Portál.

Lehmanová, Zuzana: 1999 – Mezikulturní komunikace a evropský proces, in: Interkulturní vzdělávání ve sjednocující se Evropě. Liberec: Pedagogická fakulta TU.

Linhart Jiří, Sociologický ústav Akademie věd ČR, s pomocí odborníků z dalších akademických a univerzitních pracovišť v českých zemích a v zahraničí: 1996 – Velký sociologický slovník. Praha: Univerzita Karlova: Vydavatelství Karolinum.

Malina, Jaroslav a kolektiv: 2009 – Antropologický slovník. Brno: Akademické nakladatelství CERM.

Murdock, G.P.: 1969 – Fundamental Characteristics of Culture, in: Murdock, G.P. Culture and Society. Pittsburg.

Petráš, René – Petrův, Helena – Scheu Harald Ch. (eds.): – Menšiny a právo v České republice. Praha: Auditorium.

Průcha, Jan: 2004 – Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál.

Szaló, Czaba: 2007 – Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Šatava, Leoš: 2009 – Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace. Praha: SLON.

Šatava, Leoš: 1989 – Migrační procesy a české přistěhovalectví 19. století do USA

Šišková, Tatjana (ed.): 2001 – Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál.

Uherek, Zdeněk – Weinerová, Renata – Plochová, Kateřina – Valášková, Naďa – Černík, Jan – Červinka, Ondřej – Mušinka, Mikuláš: 2004 – Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu. Praha: Etnologický ústav.

Uherek, Zdeněk – Korecká, Zuzana – Pojarová, Tereza a kol.: 2008 Cizinecké komunity z antropologické perspektivy. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.

Uherek, Zdeněk (sestavil): 2003 – Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 1360/2001. Praha: Akademie věd ČR.

Internetové zdroje:

<http://www.cicpraha.org> (19. 2. 2012)

<http://www.cizinci.cz/news.php?lg=1> (návštěva 13. 2. 2012)

http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1414-11-r_2011
(návštěva 14. 2. 2012)

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=277
(návštěva 13. 2. 2012)

<http://www.migraceonline.cz/> (návštěva 10. 2. 2012)

http://mighealth.net/cz/index.php/Hlavn%C3%AD_strana
(návštěva 13. 2. 2012)

<http://www.mkc.cz/cz/uvod.html> (návštěva 19. 2. 2012)

http://www.mpsv.cz/files/clanky/7172/integrace_cizincu.pdf
(návštěva 14. 2. 2012)

http://www.mpsv.cz/files/clanky/12632/tz_160312a.pdf
(návštěva 20. 3. 2012)

[http://www.mukolin.cz/prilohy/Texty/194/1303129539
_sociodemograficka_analyza_kolin.pdf](http://www.mukolin.cz/prilohy/Texty/194/1303129539_sociodemograficka_analyza_kolin.pdf) (návštěva 20. 3. 2012)

<http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-prubeh-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx> (návštěva 20. 12. 2011)

<http://www.pardubice.eu/mesto/katalog-socsluzeb/cizinci-azylanti-mensiny/sluzby-cizinci-mensiny.html> (návštěva 28. 3. 2012)

http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_251.pdf (návštěva 20. 12. 2011)

<http://www.suz.cz/> (návštěva 20. 1. 2012)

<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/historie-a-soucasnost-rady-5074/> (návštěva 5. 1. 2012)

<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/> (návštěva 5. 1. 2012)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Nest%C3%A1tn%C3%AD_neziskov%C3%A1_organizace (návštěva 5. 1. 2012)

Odborné analýzy:

Informační publikace pro cizince Česká republika: 2011 – Ministerstvo vnitra České republiky.

Multikulturní centrum: 2007 – Cizinci, naši a média: mediální analýzy. Praha.

Multikulturní centrum: 2003 – Nečitelní cizinci: jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku. Praha.

Úřad vlády ČR, Sekretariát Rady vlády ČR pro lidská práva: 2010 – Zpráva lidských práv v České republice v roce 2009. Praha.

1/ Co pro Vás osobně znamená obsahově pojem „integrace do cizí země?“

(soužití s obyvateli země, do které přicházím; co společnosti mohu nabídnout a co od ní očekávám)

2/ Jak se představy a možnosti integrace shodují/neshodují s tím, co stát/organizace nabízejí a co „já - cizinec“, očekávám a předpokládám.

Správa uprchlických zařízení MV - zaměstnankyně, žena, osobní odpověď

ad 1/

„Integrace pro mě jako pro člověka, který pracuje převážně s uznanými uprchlíky, znamená nebát se promluvit česky s cizími lidmi, nebát se jít koupit si do krámu housky, nebát se zeptat na cestu, nebát se jít reklamovat boty, které se mi po týdnu rozpadly. Nebát se být hrdý říct, já jsem z Eritrey, Kuby, Maroka, ale zároveň říci, že v České republice se mi líbí tohle a myslet to tak. Zároveň to pro mě ale znamená akceptování toho, že když si zlomím nohu, ošetří mě doktor opačného pohlaví, přestože mě nikdo do alkoholu nenutí, lidé okolo mě pivo pijí a občas se i opijí. Také to pro mě znamená, že otevřeně řeknu, co se mi v České republice nelíbí, ale nesmím vnitřně nesouhlasit se vším, co je české.“

Správa uprchlických zařízení MV - zaměstnankyně, žena, osobní odpověď

ad 1/

„Integraci chápu jako o snahu vzájemného soužití cizince s novou zemí. Tato snaha je doprovázena hledáním hodnot dané země a jejich

porozumění skrze jazyk (naučit se alespoň základy pro přežití), skrze kontakty (se sousedy, úřady, hromadnou dopravou). Cizinec při integraci, kterou chápu jako proces se učí přes získané zkušenosti a porovnává je s tím, co a jak se dělalo v jeho domovině. Čím je kultura hostitelské země vzdálenější tím větší úsilí a čas potřebuje cizinec k sladění požadavků nové země. Na druhou stranu cizinec působí i na hostitelskou zemi (neobvyklostí, má jiný názor, pohled na věc, své kulinářské speciality) a tak pomáhá formovat hostitelskou kulturu. Na rychlost a míru integrace (začlenění člověka do jiné než domovské společnosti) má mnoho jevů vliv. Jestli a jak se stýká s hlavním proudem kultury, společnosti (pracuje-li v komunitě krajanů nebo je zaměstnán v multinárodní firmě), hovoří-li komunikačním jazykem, atd..“

Správa uprchlických zařízení MV - zaměstnanec, muž, osobní odpověď

ad 1/

„V případě žadatelů o azyl, by integrace měla být cílem úspěšného završení procesu, který vede k získání mezinárodní ochrany nebo doplňkové ochrany na území členského státu EU. Je pravděpodobné, že azylanté zůstanou pod ochranou Evropského společenství mnoho let, budou zde pracovat, studovat a vychovávat děti. Mezi základní etapy integrace patří osvojení jazyka na komunikační úrovni slovem i písmem, socio-kulturních zvyklostí a znalostí reálií. Obvykle za asistence sociálních pracovníků, případně zaměstnanců NGO a dobrovolníků, následuje výčet praktických dovedností, jakými jsou komunikace s úřady, orientace ve fungování hromadné dopravy, prostředí města nebo vesnice, zvládnutí soužití s majoritní společností a minoritními komunitami, v případě nekřesťanského vyznání aplikace víry v harmonii s převážně ateistickým okolím. V konečné etapě integrace (ať už v soukromí ve spolupráci s NGO nebo v rámci Státního integračního programu) by měl být občan třetí země schopen najít zaměstnání, studovat a nalézt si samostatné bydlení. I přes xenofobní tendence v některých oblastech střední Evropy

je úspěšná integrace cizinců možná a přítomnost odlišných kultur prospěšná nejen z demografického pohledu.“

Centrum pro integraci cizinců - zaměstnankyně, žena, osobní odpověď
ad 1/

„Integrace pro mě znamená přijetí příchozího do společnosti, garanci základních lidských práv, nastavení podmínek pro možnost pracovat, studovat a dostat zdravotní péči. Pro integraci vnímám jako nejdůležitější osvojení si jazyka, je to zákonná podmínka pro trvalý pobyt, který je udělen tomu, kdo je dle zákona „integrován“, tj. dokáže si zde zajistit doložitelné příjmy a osvojil si minimální požadovaný stupeň znalosti češtiny a má zde případně i rodinu a zároveň přijetí pravidel pro příchozí, tj. respektování zákonů pro nově příchozí cizince. Integrace také znamená to, že tady ten člověk chce zůstat a není pro něj ČR jen přestupní zemí, i kdyby na několik let.“

ad 2/

„Novela zákona o zaměstnání např. velmi znejistila představy cizinců o tom, že jim stát garantuje nějaké jistoty. Hlavně cizinci, kteří tu jsou déle (třeba 4 roky) a přišli sem za jiných podmínek, teď musí čelit zpřísnění vydávání a prodlužování pracovních povolení, takže žili v představě, že budou mít třeba za rok trvalý pobyt a najednou „bum“ a stát jim dle novely pracovní povolení neprodlouží a oni musí z České republiky pryč. To je podpásovka, přijeli sem za jiných pravidel hry. Nabídku vnímám jako velmi dobrou, co se týče kvality, kvantity nabízených služeb. Zdá se mi jen, že služba, ale hlavně výkon služeb jednotlivých pracovníků je velmi hyperprotektivní ve vztahu k cizincům, kteří pak ale narážejí na tvrdou realitu ze strany zaměstnavatelů a státních úřadů.“

Centrum pro integraci cizinců - zaměstnankyně, žena, osobní odpověď
ad 1/

„Přicházím do cizí země s vlastní kulturou, zvyky, osobním vkladem (individualitou), kde se snažím dát dohromady se zvyky té cílové země, kde dochází ke střetům opět s individualitou (jedincem, jelikož každý jsme i v té které kultuře třeba rozdílní) a dále do střetu s celou společností. Integrace je to, najít kompromis a začlenit se v nové kultuře té země. Nechtít opustit své zvyky a kulturu, ale dát je do souvislosti se zemí, kam přicházím. Nejde jen o např. oslavy svátků, ale i denní a jiné zvyky. Úspěšná integrace – nejen přežít, ale vědomě vnímat kulturu a spojovat se svou v užitečnost pro obě strany.“

ad 2/

„To, co nabízí stát, v tomto ohledu se domnívám, že politika integrace je nesjednocená v rámci České republiky, kdy např. nesouvisí jednotlivosti s jinými oblastmi a nevytváří to celek. Např. se nechají cizinci projít státem placenými kursy českého jazyka nebo kursy rekvalifikačními ap. a dále to nesouvisí s pracovním povolením, kdy se dále cizinci integrovat nemohou. Koncepce často nemají kontinuitu. Organizace (např. neziskové), se snaží velmi, ale někdy problém s plněním projektu, někdy víceméně pro projekt samotný, dle právě nekontinuity nemusí korespondovat se skutečnými potřebami.“

Centrum pro integraci cizinců - zaměstnankyně, žena, osobní odpověď
ad 1 + ad 2/ kontinuálně propojené

„Často jen zdání, že cizinec se chce integrovat, může se stát, že mnohdy ani nechápe či nechce pojem chápat, pouze tu „být“, „žít“. Integrace je trochu obecně politický pojem, chápaný jako příchod do prostředí, kam člověk (cizinec), přichází. Nahradil částečně v tomto ohledu pojem „adaptace“, který je více bez interakce obou stran a spíše předpokládá přizpůsobit se co nejvíce novému prostředí a tomu, co zde vidí a upozadnění sebe, své vlastní kultury atd. Pojem „integrace“ je možnost se zapojit a části toho, co si nesou z domovské země může být

užitečné a kultury se dávají dohromady. Projevuje se fakt, že česká veřejnost více přijímá cizince jednotlivce než cizince ve skupinách. Zřejmě se očekává, že jedinec se více přizpůsobí a nebude dělat problémy než celé skupiny, které mohou vadit. Vyjádření často ve smyslu: „ať se přizpůsoběj, když tady chtěj bejt...“. Může to být i proto, že Češi sami se poměrně dobře cítí doma, mnoho jich netouží se trvale někam odstěhovat, nejsou tak zvyklí migrovat a stěhovat se narozdíl od některých dalších národů. Přenášejí třeba tak svou vlastní zkušenost a potřebu na cizince ve smyslu, proč „oni“ taky nezůstanou doma. V poslední době je zřejmě jedním z hlavních důvodů ten názor, že cizinci nám berou práci a je to citlivé téma v době ekonomické krize. Nejedná se asi tak o názor, kdy cizinci zastávají klasická a společensky ceněná místa s uznávaným statutem.

Dále je rozdíl v integraci cizinců různých národností. Např. Rusové a občané bývalého Sovětského svazu, byť tu žijí dlouhodobě, o integraci se příliš hovořit nedá. Poměrně dobře česky rozumí a nemají často potřebu se tolik učit, jsou zdánlivě nenápadní a „neviditelní“ a jejich aktivity jsou oddělené od českého prostředí. Jsou tu celé rodiny, do českého prostředí se tolik nezapojují, zakládají vlastní pracovní společnosti ap. a tedy komunikují hlavně mezi sebou. Jsou uzavřené skupiny a nemají ani tolik důvodů s českým prostředím komunikovat. Další specifickou skupinou jsou např. lidé z USA, konkrétně třeba učitelé angličtiny, kdy Češi spíše využívají možnosti mluvit s nimi anglicky, než je nechat zkoušet mluvit česky.

Změnou se ale jeví to, kdy např. lidé přicházející sem nejen za prací, ale ti, kteří se tu chtějí trvaleji či trvale usadit, spolužit s rodinou ap. se již občas raději stěhují z hromadných ubytoven do bytů. Ať již po skupinkách, rodinách či jednotlivě, ale chtějí se tak neoddělovat od společnosti, žít s nimi více na blízku a žít běžným způsobem života, jakoby v domácím prostředí, nikoli společném na ubytovnách.

Pojem „integrace“ se často používá oficiálně proto, že je to již ustálený pojem pro politicko-společenské přístupy a strategie k tématu

cizinců. Obor „práce s cizinci“, jak vše kolem tématu usměrovat a cizincům umožnit začlenění do společnosti. Aby to nebyl jednosměrný, ale obousměrný proces spolužití. Problémem u nás je, že jsou určité směrnice a nařízení z Evropské unie, přičemž Česká republika má zase i jiná a tak je to často vrtkavá oblast s vyvažováním toho, co a jak je vhodnější a správné.“

Centrum pro integraci cizinců - zaměstnankyně, žena, osobní odpověď
ad 1/ + ad 2/ kontinuálně propojené

„Integrace znamená mít pracovní příležitost a moci uplatnit vlastní kvalifikaci, přizpůsobenou tak, aby to šlo jednoduše, bylo to myslitelné. Aby se mohla využít dosažená kvalifikace, potenciál člověka dle jeho inteligence, bez ponížení, s důstojností. Jazyk v rozsahu běžného fungování, učit se, jak život jde, není nejpodstatnější, postupným učením se ve smyslu mít možnost přečíst si písemné smlouvy ap., aby nebyl člověk zranitelný.“

Centrum pro integraci cizinců - klientka, žena z USA, osobní odpověď
ad 1/

„Být obeznámen s místními zvyky, jazykem, nemusí být plynň (to by se člověk neintegroval nikdy), pracovat a udržet si pracovní vztahy. Plná integrace je založena na pocitu domova, rozhodnutí, že tu chci dlouhodobě být a v zemi mít zázemí, což je v kontextu možnosti pobytu víz, ve fázi, ve které se zrovna člověk nachází. Jak dalece a důsledně se chci začlenit či zůstat, byť dlouhodobě, ale přechodně, bez hlubší integrace.“

ad 2/

„Vlastní kulturní „background“, vlastní životní zkušenost a nápady, jak zlepšit podmínky v cílové zemi a životy jednotlivců v ní. Očekávání jsou taková, že bude člověk vítán s porozuměním a trpělivostí než se naučí jazyk. Např. učitelé anglického jazyka z USA jsou trochu zvláštní skupinou, která zde může žít několik let bez toho, aby se plně integrovala.“

Hovoří často i s Čechy anglicky a stýkají se poměrně mezi sebou s občany z USA, nemají ani mnoho českých přátel, i když jsou otevření životu.

Některé normy státu jsou užitečné a některé vůbec, až úsečné a často úředníci neodpoví vůbec nic navíc než na co se člověk ptá. Plná integrace je mít plány zde zůstat a ovládat jazyk.“

Centrum pro integraci cizinců - klient, muž z Ukrajiny, osobní odpověď
ad 1/

„Pro mě osobně pojem integrace do cizí země znamená, že jestli nějakým způsobem v životě vyšlo tak, že musím se odstěhovat někam strašně daleko a tam bydlet stále, zvládat novou kulturu, nést s sebou příznaky své kultury, svého národa nebo naopak přizpůsobit se nové kultuře a zapomenout odkud jsem. Nebo třeba najít hranici někde mezi těma dvěma prvky. V jakémkoli případě, pokud jste daleko, tak jsou to trochu jiné podmínky života a vztahu než byly a vyžadovaly se doma, jsou to nové problémy s prací, kulturou, studiem, jazykem, zákony, chováním, názory, vízami, pomoci od kamarádů nebo známých ap.

Co můžu společnosti nabídnout, no ono to záleží na věku, v jakém jsem se do cizí země dostal, jestli jsem mladý, tak budu nebo studovat (v ČR zatím zdarma) nebo pracovat (tak začnu platit státu). V obou případech přináším svou kulturou něco nového, vykazují to svým chováním buď ve škole nebo na pracovišti, svojí pracovitostí, představu jak se řeší problémy, jak zvládám nejasnosti, snahu se učit něčemu novému. Mladí cizinci pokud jdou pracovat, tak přináší hodně věcí nových, nové ideje, myšlenky, ukazují nové pohledy. Nechybí jim ani znalost cizích jazyků. Jsou připraveni učit se. Pokud do společnosti integrují starší lidé, tak to se trochu liší, ačkoli investoři nebo podnikatelé vnášejí do ekonomiky strašně moc, tak obyčejní lidé, ti jsou prostě aby společnosti, pracují od rána do noci, platí veškeré poplatky, mají obrovskou spotřebu, mají několikrát těžší integraci než studenti nebo

investoři, nezvládají se pořádně naučit česky, žijí jen na základě toho co uslyší od kamaradů, v televizi, nebo někde v obchodě, a nemají čas na integraci, protože musí pracovat a starat se o děti. Do roku 2010 (od roku 2000) byla spousta případů, kdy nedostávali výplaty za půl roku nebo vůbec, sebrali se jim pasy aby někam neutíkali. Zaměstnavatelé se k nim taky chovají strašně špatně, dovolují nějakým lidem zaměstnávat cizince například v Tesco nebo Kauflandu, sám cizinec se tam nedostane, ale přes nějakou divnou osobu ano, ta mu vyplácí 50 Kč na hodinu, a zbytek třeba z 80 Kč na hodinu jde do kapsy neznámé osobě a pracovní dobu mají 6 dní v týdnu od 6 rána do 20 do večera, volno jen v neděli... tím pádem plat jim vychází asi kolem 18 000 Kč za podmínky, že budou tolik makat a bez problému.

Otázka, jak se může takový cizinec integrovat do společnosti???

Nemá žádnou šanci, bude nenávidět všechny a chovat se jako zvířátko. Zním spousta případů, kdy se říká na všech úrovních, a v různých institucích - cizinci, nemáte tady co dělat, jedte domů.... ale znám taky na druhou stranu spousta Čechů, kteří se odstěhovali do Německa, Bruselu, Švýcarska nebo USA.... úplně stejně jako my sem, a věřte mi, že tam tak často takové vynadávký neuslyšíte, protože jsou to kulturnější národnosti, a jsou zvyklí na integraci. Na druhou stranu, pokud jedu v tramvaji a vidím nějakého Ukrajince ze stavby, nebo Rusa, který se chová jako u sebe doma, tak je taky nenávidím, že sem se dostal a dělá tady nepořádek nebo se špatně chová na veřejnosti, a nechci, aby tady byl. Je to strašně tenká hranice a radši nikoho nesoudit a snažit se hledat nějaká řešení vyhovující pro všechny. Poděkováním za takovou práci byla změna zákona státem v roce 2011, a teď, pokud chcete bydlet v ČR, tak musíte platit zhruba 5 000 - 7 000 Kč měsíčně odvádět státu za to, že se tady nacházíte.“

ad 2/

„Já jako cizinec, chci mít stejné podmínky jako mají ostatní, pracovat, platit daně, a prostě bydlet tady. Jenže stát náhle,

bez přemýšlení, bez varování najednou v roce 2011 změnil zákon, a chce, aby cizinci byli zaměstnáni legálně, platili daně, sociální, zdravotní pojištění a stali se evropany integrovanými ihned změnou zákona. Dopad to mělo strašný....

Toto je moc dobrá věc, kterou vymysleli, ale udělali to strašně rychle a jediné, co se změnilo pro obyčejného pracovníka je to, že teď musí za pobyt v ČR platit státu.

Co se dělo:

1. První, co udělali, tak to je komplexní pojištění, to je úplná blbost, a za toto zaplatili lobistům a poslancům, aby toto protlačili v Senátu, a od 1. 1. 2011 se objevilo nějaké komplexní pojištění, ale hlavně se to pro obyčejného člověka zdražilo nejdříve 3 krát, potom ještě dvakrát tolik, momentálně vychází to kolem 1 000 Kč měsíčně na osobu za měsíc, do 55 let. Od 55 let je to přes 3 500 Kč měsíčně. Ceny se zvedly, ale rozsah služeb moc ne. Kdyby to chtěli opravdu změnit tak, aby udělali povinné zdravotní pojištění pro cizince u pojišťovny VZP, ale oni to zase nechali na komerčních pojišťovnách, a dopadlo to tak, že zase všechny mají nadprůměrné zisky, jak české společnosti, tak i zprostředkovatelé pojišťoven (zisky dosahují až 40% provize). A zase pojišťovny Maxima a Slavie, nefungují skoro vůbec, proto nabízejí ceny pod cenou trhu, když onemocníte, tak s Vámi ruší smlouvu, nebo neproplácejí celou částku. Hlavně, že na tom všechny vydělávají, a skoro každý druhý už prodává pojištění, protože mu nabídnou třeba 30% provize z toho co dostanou. Ale pro mne jako obyčejného člověka je to na nic, platím třeba 1 000 Kč měsíčně a dostávám o něco lepší servis, můžu třeba jít na prohlídku nebo se léčit, ale za podmínky, že vyberu správnou pojišťovnu.... Vznikla třeba nějaká „Pojišťovna VZP“ není to VZP... ale má stejný název a i logotyp, to všechny máte, ale mají úplně jiné podmínky než VZP..... je v tom prostě bordel. Kdyby poslanci nebyli ovlivněni lobisty a nechtěli jen vydělat, tak by trochu přemýšleli a udělali pro cizince pojištění, které bude fungovat,

a jen u VZP, nikde jinde, u žádných podvodníků, kterým měsíčně platí a nedostávají za to nic!

2. Sociální pojištění, je to taky vtipné, pokud cizinec tady musí od 1. 1. 2012 platit povinně sociální pojištění, ale nemá žádnou záruku, že bude v penzi pobírat důchod, tak to je nanic.... nechápu stát, jak se může takhle chovat... můžu to nazvat jen jako vybirání peněz, aby se zachránila ekonomika v období krize. Dejte všem najasno, že pokud budou platit určitou dobu tak, že za to dostanou český důchod po splnění určitých podmínek. Ale ne ukrajinský... ve výši 1 500 Kč měsíčně.

3. Chtějí, aby všichni pracovali legálně, odváděli poplatky, ale přitom od roku 2011 nikdo zaměstnávat cizince nechce, protože prošla nějaká nepsaná pravidla, o čem skoro nikdo neví, aby si zaměstnavatele nebrali cizince do práce.... Ale platit se veškeré poplatky musí! Co když třeba cizinec mění práci nebo zůstane bez práce na 2 měsíce.... to nikdo neřeší, nemáš příjmy, jed' domů, protože jestli máš příjmy, tak plat' veškeré poplatky, pokud nemáš, tak toto není náš problém a naschle... takhle se chovat nesmí, tím ukazujete cizincům svoji aroganci, a oni zase místo integrace se budou dezintegrovat...

4. Pro všechny, kteří sem přijeli do roku 2011 a jen tady bydlel, tak změna zákona nabídla následující, musíte si vymyslet nějaký plat a platit poplatky, pokud tak neučiníte, tak jed'te domů! Toto není správně! Chtělo by to postupné změny, ale ne tak rychle. Znáám spoustu lidí, co už odjela po 10 letech života v ČR domů, protože, pokud vezmeme obyčejného člověka, tak stačí spočítat: pobírá například 15 000 - 18 000 Kč měsíčně, z toho odvede 1 080 Kč zdravotní pojištění (pokud je mladší 55 let), kolem 2 500 Kč sociální pojištění (pokud je mladší 55 let), 500 Kč daň, zaplatí si byt dejme tomu za 8 000 Kč, zaplatí si jízdenku a mobilní telefon dejme tomu 1 000 Kč, tak zbyde mu jen 2 000 až 5 000 Kč na jídlo..... nemá to potom smysl něco vydělat, tak nejedou sem cizinci za prací, nevyplácí se to vůbec. Ale i nedokážou se tady uživit, je všechno drahé a s takovými platy a náklady. Pokud nedostávají čistého alespoň 10 000 Kč měsíčně,

tak nikdy nebudou přemýšlet o integraci do společnosti... viz Maslowova pyramida potřebnosti...

5. Co se týče prodloužení pobytu, tak to je hrůza... doneste vše, co máte a uvidíme... toto je odpověď zaměstnance Ministerstva vnitra..., nebo taky další možnost: Jestli chcete si prodloužit vízum v únoru 2012 tak budeme počítat Váš průměrný plat za rok 2010, protože není zatím platební výměr z roku 2011 vyhotovený. Ale jak cizinec mohl vědět v roce 2010, že v roce 2011 se změní zákon, a budou po něm chtít průměrnou mzdu v roce 2010 a v jaké výši.... pokud nemáte průměrnou mzdu, tak jedte domu.... blbost, nespravedlivost...

6. Tabulka nákladů na ubytování, existenční náklady, kdo vymyslel, že pro rodinu 3 osob, táta, máma, děcko, náklady na ubytování činí v Praze 13 000 Kč? Nevěřím, že někdo z Čechů tolik platí. Ale pro cizince, kdo má rodinu ze 3 osob, vychází následující: muži měsíčně vykázat kolem 28 000 Kč čistého zisku a zaplatit ze své kapsy kolem 10 000 - 15 000 Kč, za to, aby se tady nacházel. Víte co, je to složité, ale připadá mi to jako jakási tajná mafie, která si změnila zákony, aby mohla vydělávat na těch, to jsou přinuceni platit, a pracovat, a jestli to dělat nechtějí, tak ať si jedou domů! Co za to dostanou: rohlíky, housky a levné pivo... protože na zbytek věcí už mít nebudou! Všichni, co sem přijeli strašně zhubli nebo přibráli.... Není to ten sen, když se říkalo jedte sem, je to tady pěkné a hezké. Česká republika není až tak moc zvyklá na integraci. Buď to Slováků nebo Vietnamců nebo Ukrajinců..., je to vidět i z filmu, jsou to cizinci, na nich se dá vydělat, taková je to kultura, a člověk musí se s tím smířit nebo odjet. Ale stát by mohl něco dělat, opravdu pro lidi a ne pro ty co platí za to, aby se obyčejní lidi obírali dále, vytvořit podmínky jako mají ostatní. Třeba vietnamská komunita, která je v ČR, je největší v Evropě, ale je uzavřená, protože oni už jsou k tomu přizpůsobeni, a nevěří nikomu.“

Centrum pro integraci cizinců - dobrovolník, muž, osobní odpověď

ad 1/

„Z mého hlediska integrace jako taková zahrnuje soužití, respektování zákonu, vč. zvyku dané země. Samozřejmě záleží na konkrétní zemi z hlediska náboženství a národních zvyků. Není to vždy jednoduché a co je považováno v nové zemi jako „normální“ a pro místní obyvatele zcela běžné, může působit pro cizince nepochopitelné. Každý národ je něčím unikátní a vždy může společnosti nabídnout nové a obohatit nové okolí, už v nejmenším svou kuchyní, svými zvyky a především svojí kulturou a pohledem na život, protože každý národ má jiné řebříčky životních hodnot. Pokud mluvíme o větších kulturních rozdílech, tak z mého hlediska nově příchozí cizinec by se měl vyvarovat přílišného „kritizování“ a „poučování“. Vytvářel by tak zbytečné napětí a prohlubování xenofobie.“

ad 2/

„Myslím, že každý příchozí cizinec očekává „lepší“ životní úroveň nejen pro sebe, ale i pro své děti. Zajistit jim vzdělání a perspektivnější budoucnost. Představy jsou jedné a realita je taková, že cizinec musí ve většině případu prokázat větší pracovní nasazení, naučit se vyrovnat s předsudky ostatních a ozbrojit si velkou trpělivostí a překousnout odchylky od představ k realitě. Ale jak se říká, začátky jsou vždy těžké, tak s odstupem času si cizinec zvyká a je spokojený se svým novým domovem a novými možnostmi v nové zemi.“

Centrum pro integraci cizinců - oficiální vyjádření centra

ad 1/

„Myslím, že postoj CICu k integraci vystihuje již naše motto: „Pomáháme imigrantům stát se našimi spoluobčany.“ Integrace by měla vést k tomu, že nově příchozí se stanou skutečně našimi spoluobčany. Pro integraci je z našeho pohledu ideální jednak – otevřená společnost, která má vytvořená pravidla a mechanismy umožňující začleňování nově

příchozích a zároveň individuální přístup jednotlivého cizince, který by se měl svobodně rozhodnout přijmout a respektovat hodnoty společnosti, práva a povinnosti z nich vyplývající. Integraci si představujeme jako propojení nově příchozích se „starousedlíky“.

Pro integraci je nenahraditelné, aby nově příchozí navazovali profesní, zájmové a přátelské vztahy, které neznamenaají stigmatizaci a vyloučení z majoritní společnosti.“

Centrum na podporu integrace cizinců - zaměstnankyně, žena, osobní odpověď

ad 1/ + ad 2/ kontinuálně propojené

„Umět rozdílně chápat pojmy: segregace, asimilace, integrace. Segregace může vytvářet velké kulturní rozdíly a až oddělená ghetta. Asimilace je naprostým přebíráním kultury, do které cizinec vstupuje, sociální splynutí s novým prostředím. Integrace je jakousi střední cestou začlenění se, umění se pohybovat, ale přitom se ne se v cizí kultuře ztratit a nevykořenit se. Je to podíl na veřejném životě při zachování vlastní identity. Kým jsem já versus to, co mám za kořeny, kdy není cílem se plně asimilovat, ale zbořit bariéry, prolomit i nedůvěru. Vhodné právě sociokulturní kruhy, kde se lidé mají šanci setkávat s majoritou a pro cizince se stává běžné např. to, jít večer posedět s přátely Čechy, zapojit se do běžných zájmů, pokud nejsem ohrožen strachem z nepřítelosti zaměstnání ap..“

Centrum na podporu integrace cizinců - zaměstnanec, muž, osobní odpověď

ad 1/ + ad 2/ kontinuálně propojené

„Integraci vnímám jako nikdy nekončící proces, při kterém dochází k odbourávání bariér mezi lidskými společenstvími. To čím se tady v Centru zabýváme, je určitá podpora této integrace. Tato podpora integrace se často zaměňují se samotným pojmem integrace. Je to jakási hra se slovy, ale v rámci přesnosti můžeme tyto dva termíny oddělovat.

To, jakým způsobem tuto podporu činit je téma, které považuji za tak neuvěřitelně komplikované a obšrné, že na jeho kompletní uchopení nelze ani pomýšlet. Nicméně jsem přesvědčen, že podpoře integrace velice přispívá, pokud se imigrant prostřednictvím jazyka naučí orientovat v majoritní společnosti, jejích hodnotách a zvycích. Nepovažuje za nutné, aby imigrant veškeré tyto hodnoty a zvyky přejímal, nicméně považuji za velmi důležité, aby cizinci přejali minimum morálky. A minimum morálky je reprezentováno českým právním řádem, ač jeho určité části považuji za velice nemorální, jsem přesvědčen, že právě prostřednictvím právního řádu může docházet ke společenskému konsenzu. Pokud se imigrant naučí v hostitelské společnosti orientovat, je možno eliminovat pro integraci rizikové situace.“

Centrum na podporu integrace cizinců - klient, muž z Ukrajiny, účastník kursů českého jazyka, osobní odpověď

ad 1/ + ad 2/ kontinuálně propojené

„Integrace je zapojení cizince do společnosti, nejen kulturní a pracovní, ale plné zapojení do prostředí. Člověk je v té společnosti spokojený, respektuje tradice země, adekvátní jazyková vybavenost. Spokojený hlavně i tím, že není tlačen diskriminací, má novou zemi jako druhý domov. Já osobně nemám ani problém s náboženstvím, zřejmě mám i výhodu, že se vizuelně neliším jako některé jiné národy a nejsem tolik rozeznatelný. Pouze občas problém se stereotypy vnímání některých národností - Ukrajinec pije a já např. studuji a jsem plný abstinent. Představoval bych si dostudovat, získat diplom a mít dobrou kvalifikaci a tím navídnout vklad, vědomosti, možná podnikat a platit zde všechny poplatky a nezabrání tomu zase různé změny v zákonech.“

Centrum na podporu integrace cizinců - klientka, žena z Ukrajiny, účastnice kursů českého jazyka, osobní odpověď

ad 1/ + ad 2/ kontinuálně propojené

„Je velmi důležitá pomoc úřadů pro integraci. Např. cizinecká

policie, chování zaměstnanců, nekorupční prostředí. Při této pomoci a důslednosti státu by nevznikaly tak často např. různé agentury, které zprostředkovaně nabízejí práci a je zde prostor pro různé nelegální nabídky, kterých se nechci zúčastnit. Např. v roce 2009 pouze Ukrajincům přestalo MPSV dávat pracovní povolení, což je vnímáno jako velká diskriminace. Lidé, kteří sem šli i třeba na konkrétní místa, legálně a protože je třeba Češi nechtěli vykonávat najednou neměli dál tu možnost. Mám zkušenost, že tím, že je takto nabízena práce přes agentury, se Česká republika projevuje v některých směrech jako nedemokratická země, sociální a zdravotní pojištění, práva jsou potlačována, bez respektu zákoníku práce. Pobývala jsem i v jiných zemích, např. Skandinávii, Rakousku ad. a nikde takovéto agentury neexistují. Nabízí se způsob si vydělat více, ale bez práv, přestože povinnosti plním. Nejvíce peněz pak získává agentura.“

Centrum na podporu integrace cizinců - klient, muž z Ukrajiny, účastník kursů českého jazyka, osobní odpověď
ad 1/ + ad 2/ kontinuálně propojené

„V České republice je trochu jiná mentalita, ale to není oboustranně na závadu. Pro integraci je dobrá kulturní, pracovní a jazyková interakce, např. i prostřednictvím zájmů ve volném čase jako sport ap. Bez diskriminace toho, že jsem cizinec. Chci tu mít trvalý pobyt, nejsem jen sezónní migrant, mám zde za cíl zůstat, mít dům, podnikat a spolužit s ostatními a neoddělovat se od ostatních. Všechny potřebné kroky k legálnímu pobytu zde se snažím splnit. Přesto se třeba jako cizinec cítím ve srovnání s např. Romy v nevýhodě, stále něco musím prokazovat, možná vzhledem k předsudkům k Ukrajincům, ale přitom nejsme celý národ stejný. Zde je povědomí, že muž je opilec a žena prostitutka, tím vznikají bariéry. Problém ten, že když nebyla soudobá ekonomická krize, byla nám nabídnuta pracovní místa, plány státu s cizinci, kdy my opustili domov, často se dostěhovaly i rodiny a najednou změny, nemožnost pracovat a vrátit se kam...“

Programem je poradenská a informační činnost (náležitosti k pobytu, sociální pomoc a dávky, zdravotní péče a pojištění, bydlení, vzdělávání, školství, řešení životních situací jako narození dítěte, svatba, úmrtí blízké osoby). Dále důležité právní poradenství, kdy je v určených hodinách přítomen právník, se kterým se může konzultovat zejména pobytová a vízová problematika a pracovně-právní vztahy. Další oblastí jsou sociokulturní kurzy, kdy klienti získávají základní informace o České republice, zejména o sociálním zdravotním a vzdělávacím systému a naučí se lépe komunikovat s úřady a zaměstnavateli. V rámci vzdělávání je ještě nabídka kursu českého jazyka, které jsou dva typy, a to základní a intenzivní. Dále pak možnost navštěvovat internetové pracoviště, kde je přístup bezplatný a fungující knihovna, kde jsou i noviny a časopisy v několika jazycích. Na to navazují kurzy základní počítačové gramotnosti, kdy jde o získání znalostí v používání internetu a elektronické pošty a seznámení se s textovým editorem, což probíhá formou praktických cvičení.

Cizinci, jež v ČR žijí individuálně, nevyužívají služeb integračních center a mají zde trvalý nebo dlouhodobý pobyt.

Muž, Kalmycká republika.

„Přijeli jsme sem kvůli práci, když doma nebyla žádná. Jsme tu celá rodina a chtěli bychom se integrovat hlavně kvůli práci, jsme tu již 8 let a chceme zůstat trvale. S českým jazykem nám na začátku pomáhala jedna slečna, postupem času to šlo nějak samo, když jsme třeba furt mluvili s Čechama, tak jsme se učili rychleji. Češi ale moc nepomáhají, když mluvíš špatně, už se na vás dívají jinak. Ale na druhou stranu, když mluvíš dobře, tak jsou vstřícní a poradí vám co a jak. Přestě chtějí, aby cizinci, kteří sem přijeli, se naučili jejich řeč. To naprosto chápu. S úřady je to různé, tam je to tak, že na jakého narazíte policajta. Když je hodný, tak nemáte problém vše vyřešit rychle, když ne tak zbytečně tratíte čas a nervy. Tak řekl bych 50 na 50. Na magistrátu je to lepší.“

Žena, Bělorusko.

„Přijeli jsme sem na pozvání české vlády, přičemž pozvání obdrželi ti, co mají český původ a zároveň žili v blízkosti Černobylské atomové elektrárny, která v roce 1986 vybuchla. Jsme zde s celou rodinou, dlouho a už jsme se integrovali, jelikož hned po příjezdu do ČR zprostředkoval a financoval kursy českého jazyka Červený kříž a dále jsem se tak setkávala s lidmi, kteří ke mně byli vstřícní a pomáhali mi se začlenit, přičemž ani s českými úřady jsme neměli žádné problémy. V té době nás do ČR přijelo 25 rodin českého původu a s nimi se stýkáme každý den.“

Muž, Japonsko.

„Jsem zde sám, bez rodiny a důvod byla práce v Praze. Integrace je dle mého názoru individuální pojetí. Chtěl bych se integrovat do české kultury a prostředí, ale Češi nejsou příliš cizincům otevření. To ale nemusí být jen v České republice, ale i v jiných zemích. Já ale sám nevím, kdo jsem. Moje rodina a kultura je částí mého „já“, ale přitom zde není se mnou. Vzdálenost nemusí být přímo fyzická, ale vzdálenost našich srdcí...“

Muž, Srbsko.

„Důvodem příjezdu do České republiky byla ochrana rodiny před válkou. Jsme zde 12 let a integrovali jsme se poměrně dobře. Ze začátku to bylo horší vzhledem ke špatné znalosti češtiny a ze strany úřadů častá neznalost jiných jazyků a tedy komunikace lehce tristní. Pomohli úplatky. Jazyk jsme se kvůli začlenění do společnosti učili sami, také sledováním televize, četbou denního tisku ap. Současná situace je podstatně lepší.“

Žena, Bulharsko.

„Do České republiky jsem přijela studovat a mám zde rodinu, děti se narodily již zde. Češtinu jsem se učila odposloucháváním, v osobním kontaktu jsem většinou neměla problémy, začleňování do společnosti probíhalo přirozeně, ve studijním a jiném prostředí. Ze začátku to však

problematické s úřady, negativistické postoje vůči žádosti o práci nebo mi úřednice odmítla vysvětlit, jak požádat o uznání diplomu z Bulharska, počítačové systémy odmítaly moje číslo, přestože bylo vygenerované českými úřady. Jsem zde v kontaktu hlavně s Čechy, s Bulhary se nestýkám. Zdá se mi, že v oblasti integrace je zde velký rozdíl v tom, jaké má člověk vzdělání a tím dosažený status cizince. Což je téma na úvahu....“

Muž, Afgánistán.

„Cítím se plně přizpůsobený a začleněný životu v České republice, jelikož zde jsem již 31 let a přišel jsem studovat, dostal jsem vládní stipendium. Zním již poměrně dobře kulturu, a tradice v české společnosti a vzhledem k tomu, že rodným jazykem je perština, absolvoval jsem ihned v České Lípě jednoroční jazykový kurs a dále pokračoval samostudiem. Dříve zde lidé byli přístupnější, ohleduplnější v komunikaci. Jsem ateista a tak zde žádné problémy v tomto směru nemám, uznávám svědomí a slušnost, což také očekávám od společnosti. Mám stále stejné povolání a díky němu se stále setkávám s Čechy a občas i s lidmi ze své země, kontakt je v oblasti mé profese (hudby), u příležitosti různých oslav, koncertů ap., což integraci jistě podporuje. S úřady žádnou negativní zkušenost nemám, jelikož mám takové povolání, že s nimi nemusím být v přímém kontaktu.“